

Innovative Academy
Research Support Center

ZAMONAVIY DUNYODA INNOVATION TADQIQOTLAR: NAZARIYA VA AMALIYOT

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

OpenAIRE

zenodo

INTERNET
ARCHIVE

OPEN ACCESS

**«INNOVATIVE ACADEMY» ILMIY TADQIQOTLARNI
QO'LLAB-QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY DUNYODA INNOVATSION TADQIQOTLAR:
NAZARIYA VA AMALIYOT»NOMLI 2023 YIL №7-SONLI ILMIY,
MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

OpenAIRE

zenodo

in-academy.uz

«ZAMONAVIY DUNYODA INNOVATSION TADQIQOTLAR: NAZARIYA VA AMALIYOT» NOMLI 2023 YIL №7 -SONLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING 2020 YIL 2-MART KUNGI «ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH YILI»DA AMALGA OSHIRISHGA OID DAVLAT DASTURI TO'G'RISIDA»GI FARMONIDA KO'ZDA TUTILGAN VAZIFALARNI IJROSINI TA'MINLASH MAQSADIDA «INNOVATIVE ACADEMY RSC» MCHJ TOMONIDAN TA'SIS ETILGAN «EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH (EJAR)» ILMIY-USLUBIY JURNALINING (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI ADMINISTRATSIYASI HUZURIDAGI AXBOROT VA OMMAVIY KOMMUNIKASIYALARNI RIVOJLANTIRISH AGENTLIGINING 1415-SONLI GUVOHNOMA HAMDA ISSN 2181-2020, WWW.IN-ACADEMY.UZ VEB SAYTI) «ZAMONAVIY DUNYODA INNOVATSION TADQIQOTLAR: NAZARIYA VA AMALIYOT» NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI E'LON QILINADI.

KONFERENSIYA TO'PLAMI ZENODO, OPEN AIRE, OPEN ACCESS VA INTERNET ARCHIVE BAZALARIDA INDEKSLANADI. KONFERENSIYA TO'PLAMIGA DOI RAQAMI BERILADI. KONFERENSIYA TO'PLAMIGA QUYIDAGI YO'NALISHLAR BO'YICHA MAQOLALAR QABUL QILADI:

1. ANIQ FANLAR
2. TABIIY FANLAR
3. TEXNIKA FANLARI
4. PEDAGOGIKA FANLARI
5. IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLAR
6. TIBBIYOT FANLARI
7. IQTISOD FANLARI

ESLATMA! KONFERENSIYA MATERIALLARI TO'PLAMIGA KIRITILGAN MAQOLALARDAGI RAQAMLAR, MA'LUMOTLAR HAQQONIYLIGIGA VA KELTIRILGAN IQTIBOSLAR TO'G'RILIGIGA MUALLIFLAR SHAXSAN JAVOBGARDIRLAR.

UPBRINGING OF PERFECT HUMAN IN THE WORKS OF A.NAVOI

Osmanov Mustafa Tashtanovich

Teacher of the Department "Languages",
Samarkand Branch of Tashkent State
University of Economics

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7644234>

An outstanding Uzbek poet Alisher Navoi demonstrated both theoretically and practically the richness of the Uzbek language that it possesses strength and the ability to express different views. His raised the Uzbek language to an unprecedented level by skillfully expressing its deep meaning in colourful artistic images of the Uzbek language, showed that it possesses vast spaces of splendor, power, attractiveness and intelligence.

Introduction. Alisher Navoi (is his pen-name, but his original name was Nizomiddin Mir Alisher, who was on the 9th February, 1441 in Herat, and passed away on 3rd January, 1501) was an outstanding Uzbek poet, thinker and states person. Alisher Navoi's grandfather from his father's side, was a foster-brother of Umar Sheikh, i.e. a son of Amir Temur, who then served Umar Sheikh and Shahruh. His father, Giyasiddine Bahodir, was a close man to Aulkasim Babur's family, who took part in the administration of the government. His mother, whose name is unknown, was a daughter of Sheikh Abusaid Chang, who was one of the famous individuals of government of Kabul. Alisher Navoi's childhood coincided with the last years of Shahrukh's reign. He was brought up with the Temerids, in particular, with future King Hussein Baykaro. The portrait of A.Navoi with King H.Baykaro by T.Jaloliddinov At the age of four he went to school, could retell poetry by heart in Turkish and Persian languages. The genius and intelligence of Navoi in the World of Poetry is growing. His every poem, every gazelle, every line awakens a sincere feeling in all hearts. This is a great genius, the idea of five great and priceless sculptures.

Love, loyalty, true justice, Stick to the faces of friendship forever. Alisher was distinguished by his reading and manners. Navoi was known to people as a talented poet at the age of fifteen years old. All his poems in Uzbek were included in four-volume collection "Hazazin ul-Maoni," "Miracles of Childhood," "The Rarity of Youth," "Middle Beauty," "Old Age Benefits," but his Persian poems were included in the Devony Foniy collection. Although he was not a school teacher or teacher, but he did a great job in teaching. Navoi, was a sponsor of education, has always paid close attention to school and educational activities. The establishment of schools and madrassas to educate and teach working children was one of the main tasks facing the state, and it was in love with scientists and teachers. Alisher Navoi wished the young generation to acquire knowledge and good human qualities. In his poem "Mahbub ul-Kulub" the poetic profession of the teacher, emphasizing that he owes his teacher, in any case, even if he was the king. If someone taught you a letter, you can't pay a hundred treasures for it. In many of his works Navoi put forward the idea of bringing up children. Ul-Abror, Farhad and Shirin, Leyli and Mejnun, who entered Hamsa, were raised by children. Among them is the philosophy of "Hayrat ul-abror" which covers social, political and ethical issues. The poet encourages children to be educated, respectful, honest, pure, generous, respect their parents and adults, to grow up honest and fair people. In the sixth chapter of the poem "Hayratul-abror" poet gives valuable feedback about education. The tenth chapter of the poem puts forward the idea of truthfulness

and accuracy. The poet's eleventh story is also remarkable, it tells about science and people's knowledge. He encourages people to acquire knowledge and respect scientists. Education is one of the key factors in human education.

Main part. Navoi's exceptional talent was demonstrated at the age of three or four. It was then that he first learnt by heart poetry, and he read poetry in a circle of respected people and was impressed. It was a gazelle of the famous poet in his childhood Alisher Herat, Amir Kasim Anwar. According to the literary scholar Izat Sultan, the memory of one and a half years of Alisher gazelles says that there is another tradition that goes beyond a child's capabilities: not only poetry in medieval Asia and the East and even large books had to be memorized by the child, and one of the most important tasks of pedagogy was to educate the child's ability to remember. Alisher once told by heart this poem to his mentor Mevlano Lutfiy: If the sun shades the face, my eyes always rolls tear. There will appear stars in the sky when there is no sun. After reading the gazelle, Lutfiy said: "If I could, I would exchange all my poems for this hemistich, i.e. incomplete song". This praise was a great reward for the twenty-year-old poet. Navoi respected the community, protected the interests of all honest people and promoted good ethics. In his work he paid special attention to ethical issues. According to the poet, good manners are one of the noble qualities of the human being. Good manners are good-natured, attentive and kind. A respectful person will always are respected and honoured. Polite words are the best virtue for everyone. Everyone has a duty to honor and respect parents, brothers, sisters, friends. Navoiy encourages parents to bring up their children with such qualities, who should have the best human qualities: If you have good manners, Then try to teach people a lesson. Try to teach every value, Obeying the decency, do your best and give a lesson. Especially in the poem "Farkhod and Shirin" high human qualities and properties of mankind deeply influence on the spirituality of young readers and help them be worthy people and homeland.

Conclusion. Alisher Navoiy was not only a poet, but also a great scientist and thinker of his time. It is difficult to imagine the development of science and culture of that period without Navoi. The article contains heartfelt words that our great poet was an ordinary and kind man in life. We know that the Hazrat Navoiy, i.e. noble man, was not married, and of course he had no children. But he loved children and lived a passionate life. Enthusiasm and passion were so great that others adopted their children and showed them their father's love. There were many such children in the great poet. Alisher Navoiy fought for the benefit of the people throughout his life. He was a good example to everyone. He did a great job of organizing the work, financially and morally encouraging them, building hospitals and hospitals. He took part in the excavation of small channels and canals, in the construction of roads and caravan sheds, road safety, education, youth education, building dormitories for them, recruitment of teachers and etc. He led noble deeds remembering the spirit of the dead. He also took care of improving cemeteries and suburbs. He sang man, but called only to do good things and to be always in good ehavior to everybody. He encouraged people always to be patient, to be quite humble, generous and more generous. We can see such manners from his following poem:

What is given by Lord, take it without resistance,
And be patient, whatever your destiny is

Don't listen to all the nonsense,
Refrain from all sorts of gossip and talk

Here is one more example from his creative work: My Dark Eyed One... Come my dark eyed one come and show your kindness, Weave a nest for yourself, in the depth of my pupils. Turn the garden of my heart into a flowerbed, for the blossom that is your face, And the rest your slender form so like the sapling in the garden that is my heart. Splash the hooves your brave steed in me heart's blood. And weave a leash for your dog from the tendons of my sad soul. O Heaven, if at the foot of the mountain of separation my dust is discovered, Knead it into the dough and sculpt from it a powerful stone mason. If you wish to encapture hearts in love by a meeting with you, Curl your long hair into ringlets. There is little the gardener can do to stop the advance of the fall, Should he even spike the roof of his garden with pine needles. O my friend, should I suddenly die at the sight of perspiration on your face, Bathe me in rose water and lay me to rest in a shroud made of rose petals. Navoiy, if you can put your heart all into a bouquet of joy, Pick a sheaf of wheat and touching a flame to it let this candle be the revelation of the nosegay.

References:

1. Ashurova G. Navoiy "Dilkusho bog'lar" oralab...[Ulug' siymo haqida]/ Til va adabiyot ta'limi.-2016.-11 son.-B.46-48.
2. Berdieva Z. Alisher Navoiy ijodida insonparvarlik/ XXI asrda bolalar kitobxonligi: "Yoshlarni ma'naviy-ahloqiy tarbiyalashda oila va kutubxona hamkorligi" mavzusidagi konferensiya materiallari.-2012.-may.-B.3-6.
3. Latipova M. Navoiyni anglash:[Alisher Navoiy ijodiga yana nazar]/ Ma'rifat.-2016.-№92.-B.10.
4. Madiev O. Insonni uyg'otgan shoir.-Ma'rifat, 2016 yil 3 dekabr.-№97, bet 11.
5. Mardieva O'. Navoiydek bobom bor, ko'ksim osmon, o'zbeginim!/ Boshlang'ich ta'lim: Ilmiymetodik, ahloqiy-ta'limiy, ommabop jurnal. 2016.-№12.-dekabr.-B.4-5.
6. Muhammad Ali. Jahon adabiyoti bayroqdori: [Alisher Navoiy hayoti, ijodi, faoliyati haqida]/Kitob dunyosi.-2016.-№3.-B.1-2.
- 7.Shukhratovna, Y. N., Togamurotovich, R. J., Tashtanovich, O. M., Erkinovna, T. M., & Ismatovich, G. S. (2019). Integration of new technologies for language learning processes. Academia Open, 1(2).
- 8.Tashtanovich, O. M., & Osomidinovich, M. S. (2021). Methods to Increase the Effectiveness of Teaching Uzbek Language with Digital Linguistic Resources. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 8(7), 598-601.
9. Mustafo, O., & Gulizebo, A. (2021). USING WEBINARS IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES. DEVELOPMENT ISSUES OF INNOVATIVE ECONOMY IN THE AGRICULTURAL SECTOR, 398.
10. Rabbimkulovich, Y. S., Jurakulovich, Y. F., Tashtanovich, O. M., Nasimovich, H. H., & Togamurotovich, R. J. (2020). Comparative analysis of adjectives in English and Uzbek languages. Middle European Scientific Bulletin, 6, 40-41.

11. Rabbimkulovich, Y. S., Jurakulovich, Y. F., Tashtanovich, O. M., & Nasimovich, H. H. (2020). Technology of teaching foreign languages on the basis of web applications. Middle European Scientific Bulletin, 6, 42-44.
12. YUSUPOVNA, M. K., TASHTANOVICH, O. M., ISMATOVICH, G. S., & TOGAMUROTOVICH, R. J. The Efficiency of Innovative Methods in Russian Language and Literature Classes. JournalNX, 6(05), 281-284.
13. Toshmatovna, N. G., Daminovna, E. H., Tashtanovich, O. M., Tolibovna, H. G., & Tog'amurotovich, R. J. THE DIFFERENCES OF TECHNICAL WORDS IN BRITISH AND AMERICAN ENGLISH.

ИҚТИСОДИЁТДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Усмонова Мавлудахон Сойибжон қизи

Каримов Отабек Рахимович

Маматов Шохрухбек Муҳаммаджон ўгли

**Анджон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар инситути, Ахборот
технологиталари ва математика кафедраси стажийёр ўқитувчилари.**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7646877>

Аннотация: Ушбу мақолада рақамлаштириш, ахборот технологияларининг рақамли иқтисодиётдаги аҳамияти, рақамли иқтисодиётнинг белгилари ва қулайликлари, рақамли иқтисодиётнинг шаклланиши каби масалалар кўрилган.

Калит сўзлар: рақамли иқтисодиёт, рақамлаштириш, ахборот технологиялари, иқтисодий ёндашув, тракзаксион сектор.

Рақамли иқтисодиётга бўлган қизиқиш жамият ва иқтисодиётда рўй берган жиддий ўзгаришлар туфайли сезиларли даражада ўсди. Замонавий технологиялар ва платформалар мижозлар, ҳамкорлар ва давлат ташкилотлари билан шахсий мулоқотни минималлаштириш ҳисобига корхоналар ва жисмоний шахсларга харажатларни қисқартиришга ёрдам берди, шунингдек, ўзаро мулоқотни янада тез ва осон йўлга қўйишга имконият яратди. Натижада тармоқ ресурсларига асосланган, рақамли ёки электрон иқтисодиёт пайдо бўлди[1,2,3].

«Рақамлаштириш» сўзи аслида янги атама бўлиб, инновацион бошқарув ва иш юритиш жараёнига ИТ ечимларнинг жалб этилишини, бунинг самараси ўлароқ эса интернет буюмлардан тортиб, электрон ҳукуматгача бўлган барча тизимларда ахборот технологияларини қўллашни кўзда тутди[4].

Иқтисодиётнинг рақамли сегментига тегишли бош манба – тракзаксион секторнинг ўсишидир. Ривожланган мамлакатларда бу кўрсаткич ЯИМнинг 70 фоиздан ортиқ миқдорни ташкил этиб, давлат бошқаруви, консалтинг ва информатсион хизмат кўрсатиш, молия, улгуржи ва чакана савдо, шунингдек, хизматлар соҳасини (коммунал, шахсий ва ижтимоий) бирлаштиради[5].

Иқтисодиёт диверсификацияси ва динамикаси қанчалик юқори бўлса, мамлакат ичида ва ташқарисида ноёб ахборотлар айланмаси шунчалик кўп, миллий иқтисодиётлар ичида ахборот трафиги эса шу қадар салмоқли бўлади. Шу боис иштирокчилар сони кўп ва ИТ хизматлар кенг тарқалган бозорларда рақамли иқтисодиёт жадал сур'атларда ривожланади[6].

Жаҳондаги глобаллашув шароитида ташқи миграция, халқаро савдо ва капиталлар ҳаракати, туризм, хорижий инвестициялар, ИТ ривожланиши мамлакатларнинг иқтисодий ўсиш сур'атларига таъсир этади. Янги Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар натижасида очиқлик, халқаро иқтисодий-сиёсий алоқаларнинг ривожланиши юртимизда саноат тармоқларини модернизатсия қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш имкониятларини юзага келтирди. Бунга мамлакатимиз ташқи савдо ҳажмининг ўсишини мисол қилиб келтириш мумкин. “Электрон ҳукумат”, “Электрон бошқарув”, “Телекоммуникация”, “Интернет”, “Веб-сайт” каби кўплаб иборалар ҳаётимизнинг ажралмас бўлагига айланди. ИТ кундалик ҳаётимизнинг барча соҳасини қамраб олмоқда[7].

Маълумки, бугунги кунда рақамли иқтисодиёт қўшимча қиймат яратишда ҳам муҳим

аҳамият касб этмоқда. Турли хил алгоритмлар, жараёнлар ва рақамли ахборотлар корпоратив бизнеснинг стратегик ривожланишида асосий ҳал қилувчи кучга эга бўлмоқда. Рақамли номолиявий омиллар банкларнинг рақобатбардошлигини белгилаб бермоқда, самарадорлигига таъсир кўрсатяпти. Рақамли технологиялар ривожланиши охир-оқибат номоддий активлар, яъни физик жиҳатдан мавжуд бўлмаган номонетар активлар ошишига олиб келмоқда. Масалан, 1975 йилда Американинг йирик корпоратсиялари номоддий активлари 17 фоизни ташкил этган бўлса, 2019 йилга келиб, бу кўрсаткич 85 фоиздан ортди. Аниқроқ тушунтирадиган бўлсак, бухгалтерия балансидаги моддий ва номоддий активлар ўрни алмашди. Рақамли активларни бошқаришнинг муҳим муаммоларидан бири — бу уларнинг ҳуқуқий ҳимоясидир. Таъкидлаш лозимки, қисқа вақтларда ва оригиналдан камроқ харажат қилиб рақамли активлар нусхасини яратиш ҳамда ишга тушириш мумкин. Бу, албатта, рақамли активларнинг умумий даромадига таъсир қилади. Рақамли активларни бошқаришда булутли технологиялардан фойдаланиш асосий шартлардан бўлиб, техник, ҳуқуқий ва ташкилий жиҳатдан ахборотлар ҳимояси бўйича усулларни ишлаб чиқиш ҳисобланади[8].

Шундай қилиб, рақамли иқтисодиёт – бу нолдан бошлаб яратилиши лозим бўлган қандайдир бошқача иқтисодиёт эмас. Бу янги технологиялар, платформалар ва бизнес моделлари яратиш ва уларни кундалик ҳаётга жорий этиш орқали мавжуд иқтисодиётни янгича тизимга кўчириш деганидир.

Белгилари: юқори даражада автоматлаштирилганлик; электрон ҳужжат алмашинуви; бухгалтерлик ва бошқарув тизимларининг электрон интеграциялашуви; маълумотлар электрон базалари;

CRM (мижозлар билан ўзаро муносабат тизими) мавжудлиги; корпоратив тармоқлар. Қулайликлари:

Тўловлар учун харажатлар камаяди (масалан, банкка бориш учун йўлқира ва бошқа ресурслар тежаллади). Товарлар ва хизматлар ҳақида кўпроқ ва тезроқ маълумот олинади.

Рақамли дунёдаги товар ва хизматларнинг жаҳон бозорига чиқиш имкониятлари катта. Фидбек (истеъмолчи фикри)ни тез олиш ҳисобига товар ва хизматлар жадал такомиллаштирилади.

Тезроқ, сифатлироқ, қулайроқ.

Рақамли иқтисодиёт бутун дунёни қамраб олиши туфайли, ахборотлаштириш ва рақамлаштиришга оид ҳар қандай давлат лойиҳаси комплекс равишда ҳамда ягона кодлаш тизими, иқтисодий ва бошқарувга алоқадор ахборотни аниқлаш асосида ўрганилиши лозим.

Рақамли иқтисодиётни ривожлантиришдаги энг муҳим жиҳат ва бир вақтнинг ўзида энг мураккаб босқич – бу ишбилармонлик муҳитини соддалаштириш ҳамда одамлар ва бизнеснинг давлат билан мулоқотига сарфланажак харажатларни максимал қисқартиришдир[9].

Рақамли иқтисодиётнинг шаклланиши муайян базага эга бўлиши керак, бу қуйидагича бўлиши лозим:

рақамли инфратузилмани ва алоқа стандартларини ишлаб чиқиш; ахборот хавфсизлигини таъминлаш; Он-Лини хизматларни кенгайтириш; фуқаролар учун

тармоқ ичидаги ва Он-Лине коммуникацияларга бепул киришни яратиш; рақамли экотизимларда ахборот оқимлари ва билимларни бошқаришни такомиллаштириш.

Рақамли иқтисодий шакллантириш ва амалга оширишнинг муҳим жиҳати, биринчи навбатда, қуйидаги муаммоларни ҳал этишга йўналтирилган давлат минтақавий сиёсатини амалга ошириш ҳисобланади. Худудларда инвестицион жозибadorлигини ошириш ва улардаги инновацион фаолиятни ошириш, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш, минтақаларнинг ижтимоийиқтисодий ривожланиш соҳаси-даги худудий номутаносибликни минималлаштириш, минтақалараро муносабат-ларни мустаҳкамлаш ҳамда инсон салоҳиятидан оқилона фойдаланиш лозим[10].

Бу инқилобий ёндашув фақатгина буюк иқтисодий сакрашлар орқали халқнинг турмуш даражасини ошириш, аҳоли фаровонлигига биринчи даражали масала сифатида қараш — ҳақиқий халқпарвар етакчига хосдир.

References:

1. Алексеев И.В. Информационное обеспечение системы управления франчайзинговыми предприятиями / И.В. Алексеев, Е.В. Рибокене // Экономические и гуманитарные науки. – 2015. –
2. №1 (276). – С. 105–110.
3. Брайан А. Вторая экономика [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
4. Usmonov, M.T. & Shokirov.,Sh.H, (2022). Teylor formulasini matematik masalalarni yechishdagi ahamiyati. "«Science and Education» Scientific Journal" Scientific Journal, Tom-3, 19-23.
5. Usmonov, M.T. & Shokirov.,Sh.H, (2022). Darajali qatorlarning taqribiy hisoblashlarga tatbiqi. «Science and Education» Scientific Journal, Tom-3, 29-32.
6. Usmonov, M.T. & Shokirov.,Sh.H, (2022). Ishoralari almashinib keluvchi qatorlar. Leybnits alomati. «Science and Education» Scientific Journal, Tom-3, 24-28.
7. Usmonov, M.T. & Shokirov.,Sh.H, (2022). Teylor qatori va uning tadbirlari. «Science and Education» Scientific Journal, Tom-3, 33-38.
8. Usmonov, M.T. (2021). Вычисление центра тяжести плоской ограниченной фигуры с помощью двойного интеграла. «Science and Education» Scientific Journal, Tom-2, 64-71.
9. Usmonov, M.T. (2021). Биномиальное распределение вероятностей. «Science and Education» Scientific Journal, Tom-2, 81-85.
10. Усмонов, М.Т. (2021). Поток векторного поля. Поток через замкнутую поверхность. «Science and Education» Scientific Journal, Tom-2, 52-63.

БЎЛАЖАК ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ ТАШКИЛОТЧИЛИК КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ХУСУСИЯТЛАРИ

Одилов Отабек Норбоевич

“Жисмоний маданият методикаси” кафедраси

Чирчиқ давлат педагогика университети, ўқитувчи

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7646919>

АННОТАЦИЯ: Таълим жараёнида бўлажак ўқитувчининг ташкилотчилик қобилияти ва компетенцияси тегишли билим, кўникма, касбий ва шахсий фазилатларни ўз ичига олади. Ушбу мақолада бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларининг ташкилотчилик компетенциясини ривожлантириш хусусиятлари ёритилган.

Таянч иборалар: таълим жараёни, жисмоний тарбия, ташкилотчилик компетенцияси, билим, кўникма, касбий фазилатлар.

Бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларининг ташкилотчилик компетенциясини ривожлантиришда ўқитувчининг ташкилотчилик қобилияти ва компетенцияси тегишли билим, кўникма, касбий ва шахсий фазилатларни ўз ичига олади. Ташкилий компетенция - ўқитувчининг касбий фаолиятда билим, кўникма ва ташкилий ҳаракатларни амалга ошириш усуллари сафарбар қилиш қобилияти. Таълим жараёнида ўқитувчиларининг ташкилотчилик компетенциясини ривожлантиришда жисмоний тарбия ўқитувчисининг ўзига хос хусусиятлари: кузатувчанлик, бағрикенглик, чидамлик, ҳазил туйғуси, меҳрибонлик, ташкилотчилик, оптимизм, мустақиллик, маъсулият, хушмуомалалик, ҳамдардликка тайёрлик, ҳамдардлик, ўқувчиларнинг кайфиятини тушуна олиш, ўқиш қобилияти.

Педагогик иш усталари ҳам ўз-ўзини ташкил этишнинг юқори даражаси билан ажралиб туради. Мактаб ўқувчилари билан синфдан ташқари оммавий жисмоний тарбия, спорт ва соғломлаштириш ҳамда дам олиш ишларини олиб боришда ўқитувчининг ташкилотчилик компетенциясининг роли айниқса муҳим. Шунингдек, жисмоний тарбия ўқитувчисининг ташкилотчилик (бошқарув) компетенцияси ўқув жараёнини, ўқувчиларнинг жисмоний тарбия фаолиятини ва ўқитувчининг ҳулқ-атворини ташкил этиш қобилиятидан иборат. Масалан, дарсда ўқув материални тўғри тақдим этиш ўқувчилар олдида аниқ вазибалар қўйиш, уларни ечиш мазмунини очиш, жисмоний машқларни кўрсатиш ва тушунтириш, уларни амалга оширишда ўқувчиларга ёрдам беришдан иборат. Талабаларни бошқариш уларнинг диққатини сафарбар қилишни, қурилиш ва қайта қуришни аниқ амалга оширишни, ҳаракат фаолиятига тайёрлаш, машқларнинг айрим турларини ишлаб чиқишни, жисмоний фаолиятнинг дозасини таъминлайди. Ўқитувчининг касби, шу жумладан жисмоний тарбия ўқитувчисининг “нутқ масъулиятини ошириш” касбларига тегишли бўлиб, бунда касбий маҳоратнинг зарурий шarti коммуникатив компетенциядир. Жисмоний тарбия ўқитувчисининг тадқиқот малакаси когнитив муаммоларни ҳал қилиш, ностандарт ечимларни излаш, ижодий инновацион қобилиятини таъминлайдиган маълумотларни тўплаш ва қайта ишлаш билан боғлиқ. Бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларининг ташкилотчилик компетенциясини ривожлантиришга субъектив ёндашишнинг эҳтимоллиги диққатни қаратадиган даражада юқори. Шу сабабли тадқиқот ишимизда

педагогик ташкилотчилик компетенциясини ривожлантиришнинг объектив ва субъектив сабабларини ажратиб кўрсатишга ҳаракат қилдик.

Шахсга йўналтирилган таълимга мурожаат қилиш педагогик таълимнинг янги мақсади, шу жумладан жисмоний тарбия пайдо бўлишини белгилайди. Агар илгари ўқитувчини тайёрлашнинг асосий мақсади технологик ўсиш бўлса, бугунги кунда унинг шахсий ривожланишига йўналтириш, бу ўз-ўзини ташкил этиш ва фаолият ва шахсий тажрибани умумлаштириш натижасидир. Ушбу нуқтаи назардан, касбий компетенция касбий таълим даражаси, ўқитувчининг тажрибаси ва индивидуал қобилиятлари билан белгиланадиган категория сифатида кўриб чиқилади ва касбий муаммоларни ечишга техно-педагогик тайёрлик, унинг инсоний педагогик позицияси, педагогик фаолиятга бўлган қадрият ва умумий ва касбий маданиятнинг юқори даражасидир.

Ўқув ва ўқув жараёнларининг “маҳсулотлари”, яъни шунинг учун олинган билимлар, кўникмалар, муносабат, тайёргарлик ва мавжуд малакалар тўғридан-тўғри эътиборга олинади. Дастлаб узлуксиз таълим ва касб-ҳунар таълими, сўнгра мактаб таълими ҳамда олий таълимда компетенциялар тушунчаси таълим ва тарбиянинг “чиқиши” бўйича мунозаранинг асосий нуқтасига айланади. Компетенция тушунчаси билан янада мураккаб талаблар, масалан, кундалик вазиятларни математик моделлаштириш, илмий тажрибаларни режалаштириш ва баҳолаш, мавзуга оид муаммоларни ҳал қилишда ўзини ўзи бошқариш ва метакогниция муҳим ўрин тутди.

Бугунги кунда ўқитувчининг шахсий, касбий шаклланиши, ўз тақдирини ўзи белгилаши ва шахсан йўналтирилган таълим шароитида касбий фаолиятни амалга оширишга субъектив тайёргарлигини таъминлайдиган касбий тайёргарлик тизими ишлаб чиқилмаган; келажакдаги жисмоний тарбия ўқитувчиларининг касбий маҳоратини шакллантириш шартлари аниқланмаган; ушбу соҳада малака учун янги талабларни ҳисобга олган ҳолда ўқитувчининг касбий малакаси мезонлари аниқланмаган. Гарчи компетенция тушунчаси ҳозирда халқаро университетлар нутқида мустаҳкамланган бўлса-да, кўпинча техник таърифи ва номувофиқ ишлатилиши туфайли у ҳали ҳам баҳслидир.

“Жисмоний тарбия ўқитувчисининг касбий маҳорати” тушунчаси давлат таълим стандартининг кўшимча қисми сифатида ва касбий жисмоний тарбия жараёнида шаклланадиган шахснинг мураккаб хусусиятлари касбий, коммуникатив ва шахсий хусусиятларнинг уйғун комбинациясини ўз ичига олади ва ЖТ соҳасидаги асосий касбий фаолият турларида типик муаммоларни ҳал қилиш жараёнида сифатли натижаларга эришишга имкон беради. Юқоридагилардан хулоса қилиш мумкинки, ташкилотчилик компетенцияси жисмоний тарбия дарсларида ва таълим муассасаларида бўлажак мутахассиснинг ижтимоий шаклланиши, унинг жисмоний баркамолликка эришиши ўқувчилар учун муҳим индивидуал, шахсий ва профессионал сифатларни фаол такомиллаштириш воситаси сифатида хизмат қилади.

References:

1. Карпушин Б.А. Педагогика и профессиональная подготовка студентов вузов физической культуры // Теория и практика физической культуры. -2001,-№ 10.-С. 11-14.
2. Рамазанова М.К. Конфликты между студентами и преподавателями в вузе // Наука на благо человечества - 2016: Материалы ежегодной всероссийской научно-

практической конференции преподавателей, аспирантов и студентов, посвященной 85-летию МГОУ / Отв. ред. А.Н. Хаулин. - Москва, 2016. - С. 63-64.

3. Hier bitte einen Satz zu Kompetenzen einfügen / M.-C. Fregin, P. Richter, B. Schreiber, S. Wüstenhagen, J. Dietrich, R. Frankenberger, U. Schmidt, P. Walgenbach // Das Hochschulwesen. - 2016. - № 64 (4). - S.:117-123

UZUMDAN SHAROB TAYYORLASH TEXNOLOGIYASI

To`laboyeva Orzigul Bahrom qizi

To`rayeva Zuxra Muxtor qizi

+998992866803tolaboyevaorzigul@gmail.com

+998992767400zuxraturaeva514@gmail.com

Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti Meva sabzavotchilik va texnologiya fakulteti Qishloq xo`jaligi mahsulotlarini saqlash va dastlabki qayta ishlash yo`nalishi 2-bosqich talabalari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7650046>

Annotatsiya: Sharob yoki fermentlangan meva suvidan tayyorlanadigan alkogolli ichimlikdir. Meva suvi achishi natijasida undagi xamirturushfruktozani spirtga aylantiradi. Sharob ko`pincha uzumdan, ba`zida olma, marjonmeva yoki boshqa mevalardan tayyorlanadi.

Kalit so`zlar: fermentlar, musallas, madera, portveyn, xeres, desert, shampan, „Bayan shirey“, „Rkatsitelli“, „Bihishti“, „Farhod“, „Vassarg`a“, „Oq musallas“, „O`zbekiston“, „Qizil musallas“, „Sijjak“, „Qora go`zal“ navlari

Qadimda Sharq xalqlari Vinoni sharob, may, musallas deb yuritishgan. Hoz. davrda Vino jahondagi 45 mamlakatda ishlab chiqariladi va deyarli barcha mamlakatlarda iste`mol etiladi. Jahon mamlakatlari o`rtasida Fransiya va Italiyada eng ko`p uzum vinosi ishlab chiqariladi (aholi jon boshiga o`rtacha 83—86 l uzum vinosi iste`mol qilinadi). Ayrim turdagi markali Vinolar uzumning faqat bir navidan tayyorlanadi. Vino rangi (oqish, pushti, qizil), mazasi, xushbo`yligi, kuchliligi hamda tayyorlash texnologiyasi bilan ham farqlanadi. Vinoning musallas (tabiiy), kuchli, desert (shirin), gazli va xushbo`y xillari bor. Musallas uzum sharbatini bijg`itib olinadi; tarkibida 9— 12% spirt bo`ladi. Bunday Vino sof (to`la bijg`igan, tarkibida deyarli qand

qolmagan) va yarim shirin (tarkibida 3— 8% qand bo'lgan) xillarga bo'linadi. Oq vino konyak ishlab chiqarishda xom ashyo hisoblanadi. Quvvatlantirilgan Vino (madera, portveyn, xeres va boshqalar) sof (tarkibida 17— 20% spirt, 3% gacha qand) va yarim shirin (17—20% spirt, 10% gacha kand bo'lgan) xillarga bo'linadi. D yesert Vino tarkibida 12—17% spirt bo'ladi; qand miqdoriga ko'ra yarim shirin (5—10% qand), shirin (10—20% qand) va likyor (20% dan ko'p qand) xillarga bo'linadi. Shampan Vino musallaslarni ikkinchi marta bijg'itib va qand qo'shib tayyorlanadi. Tarkibida 10,0— 13,5% spirt bo'ladi; qand tarkibiga qarab, sof (2,5% qand), nim shirin (4,5%), yarim shirin (6,5%) va shirin (8,5%) xillarga bo'linadi. Uzumdan vino tayyorlash texnologiyasi asrlar davomida ishlab chiqilgan. Yengil alkogolli ichimliklarni fermentatsiyalash va qarish jarayoni shunga o'xshash sxemaga muvofiq amalga oshirilganiga qaramay, har bir etkazib beruvchining o'z sirlari bor, ular ko'pincha davlat sirlaridan ko'ra ko'proq qo'riqlanadi. Ba'zi mamlakatlarda, masalan, Kavkazda, Fransiyada yoki Italiyada ko'p avlodlar davomida uzum etishtirish va sharob ishlab chiqarish bilan shug'ullanadigan oilalar mavjud. Ular buni san'at darajasiga ko'tarishdi va hech qachon nafaqat begonalar, balki bir-birlari bilan quyosh ichadigan ichimliklar sirini ham bo'lishmaydilar. Bo'g'zi tor shisha idish (butilka)larga quyilgan Vinoni salqin va quruq (8— 16°) binolarda saqdash lozim. Spirti darajasi past va shampan Vinolari butilkani yotqizilgan holda saqlanganda sifati buzilmaydi. Oq musallas va shampan V.lari 3—5, kizil Vinolar 5— 10, desert Vinolar 18—20 yil, likyor va kuchli V.lar 100 yil sifatini yo'qotmay saqlanishi mumkin. O'zbekistonda V.ning 60 dan ortiq navlari: „Bayan shirey“, „Rkatsitelli“, „Bihishti“, „Farhod“, „Vassarg'a“, „Oq musallas“, „O'zbekiston“, „Qizil musallas“, „Sijjak“, „Qora go'zal“, „Kaberne“, „Pino“ va b. ishlab chiqariladi.

Uyda uzumdan sharob tayyorlash uchun siz mutlaqo tanlashingiz mumkin **har qanday turli** Bu o'simlik. Bundan tashqari, quyoshli ichimlik turli xil uzum navlarini birlashmasidan mumkin. Oq va ko'k navlarni aralashtirsangiz ham, sharob bu ta'mni kamaytirmaydi va ba'zi hollarda qo'shiladi. Eng keng tarqalgan uzum ichimchasi quyidagi uzum navlaridan tayyorlanadi: Drujba, Kristall, Stepnyak, Platovskiy, Festivalniy, Saperavi, Rosinka. Bu navlarning barchasi mevalaridagi shakar miqdorini o'z ichiga oladi, shuning uchun ichimliklar juda mazali bo'ladi. Vinochilik san'atining tarixi bir necha ming yillar mobaynida davom etmoqda va shu vaqt ichida "Dionisusning sharbati" ni tayyorlash texnologiyasi eng kichik tafsilotlarga berildi. Ko'pchilik yaxshi sharob, maxsus uskunalar, harorat sharoitlari va katta tajribani tayyorlash uchun kerak, deb hisoblashadi, lekin bu butunlay to'g'ri emas. Ko'pincha, uyda uzumdan tayyorlangan sharob eng qimmat "sharaflil" ichimlikdan ko'ra lazzatli. Lekin buning uchun bir necha oddiy qoidaga amal qilish kerak. Shunday qilib, tabiiy xamirturushni saqlab qolish uchun, faqat quruq, ochiq havo sharoitida yig'ib oling. Faqat to'liq pishgan mevalarni ishlatish - yashil mayda bo'lib, undagi ta'mni buzadigan, kislota ko'p, va overripeda sirka kislotasini o'z ichiga oladi. Maqolani o'qish paytida oddiy sharbatni foydali sharbatga aylantirish uchun foydali videolarni ko'rishingiz mumkin.

References:

1. Keys, David. „Now that's what you call a real vintage: professor unearths 8,000-year-old wine“. The Independent (28-dekabr 2003-yil). 19-avgust 2008-yilda asl nusxadan arxivlandi. Qaraldi: 25-iyun 2008-yil.

2. Berkowitz, Mark (1996). „World's Earliest Wine“. *Archaeology*. 49-jild, № 5. *Archaeological Institute of America*. 2011-06-05da asl nusxadan arxivlandi. Qaraldi: 25-iyun 2008-yil.

3. Food and Agriculture Organization of the United Nations/Production statistics: 2009 wine production in the world

СОСТОЯНИЕ МИКРОБИОЦЕНОЗА КИШЕЧНИКА У ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ХАРАКТЕРА ВСКАРМЛИВАНИЯ

1. С.А.Кенжаева
2. Н.Ф.Нурматова

Ташкентская медицинская академия, Ташкент, Узбекистан

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7650116>

Целью данной работы явилось изучить состояние микробиоценоза кишечника у детей раннего возраста в зависимости от вида вскармливания.

Материалы и методы исследования. Под наблюдением находились 75 здоровых детей в возрасте от 2-х до 6 месяцев. Из них 45 (60,0%) детей находились на искусственном вскармливании смесью содержащие нуклеотиды (основная группа), контрольную группу составили 30 (40,0%) детей на грудном вскармливании. Период наблюдения составил от 1,5 до 3-х месяцев. Дети включались в группу наблюдения, если в течение 1 месяца перед исследованием не имели воспалительных заболеваний, не получали антибактериальные препараты, биопрепараты, а матери детей, вскармливаемых грудью, не имели острых заболеваний. Степень дисбактериоза кишечника (ДК) оценивалась, согласно критериям, предложенных Куваевой И.Б. и Ладодо К.С. (1991).

Результаты. Анализ исследований показали, что ДК II (33,3±8,7%) и III (26,7±8,2%) степени значительно чаще выявлялись у детей на грудном вскармливании, матери у которых были инфицированы вирусами TORCH-инфекции - герпеса, цитомегаловируса, перенесли уреоплазменную, хламидийную или респираторную инфекции во время беременности. При отсутствии неблагоприятных факторов риска во время беременности большинства детей имелись ДК I степени (40,0±9,1%). У детей находящихся на искусственном вскармливании, в начале наблюдения только у 1 ребенка имелась ДК I степени (2,2%), II степень ДК выявлен у 53,3% детей, III степень – 44,5%. В динамике наблюдения основной группы достоверно уменьшался количество детей, имеющих III степени ДК ($p < 0,05$). У всех детей независимо от вскармливания ДК характеризовались снижением уровня E.Coli и повышением объемного соотношения условно-патогенных микроорганизмов - грибов рода Candida (17,3%), St.aureus (12,0%), St.epidermidis (10,7%) и протей (13,3%). В динамике наблюдения снизилось число детей, имеющих повышенный уровень лактозонегативных энтеробактерий ($p < 0,05$), кокков, протей и энтеробактера. Выявлена тенденция к снижению частоты обнаружения грибов рода Candida (до 4,0%).

Заключение. Патологическое течение беременности у матери и их инфицированность вирусами и бактериями могут служить факторами риска развития ДК у младенцев. При этом, колонизация кишечника здоровых детей сопровождается умеренно выраженным ДК, которые не влияют на физическое здоровье и развитие детей раннего возраста. При необходимости перевода на искусственное вскармливание, необходимо рекомендовать молочные смеси, содержащие нуклеотиды, что обеспечивает не только нормальное физическое развитие, но способствует ликвидации дисфункции ЖКТ, нормализации нарушений микробиоценоза кишечника.

References:

1. Пропедевтика Детских Болезней Н.А.Геппе, Н.С.Подчерняевой;
2. Пропедевтика Детских Болезней И.М. Воронцов, А.В. Мазурин;
3. Заболевания кишечника Н.Т.Чехора
4. Дисбактериоз кишечника у детей Ю.А.Копанев; А.Л.Соколов

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDA INNOVATSIYALAR

1.Orziqulova Gavharxon Sultonmurod qizi,

2.Balbekova Dilnoza Murtaza qizi

1.Asistent, Jizzax politexnika instituti, gavharxon.orziqulova@bk.ru

2.Talaba, Sharof Rashidov politexnika texnikumi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7654942>

Anotatsiya. Ushbu maqolada texnika fanlarni o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashni o'rni va ahamiyati yoritilgan. Kerakli natijaga erishish yo'llari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Pedagogik texnologiya, texnikaviy ta'lim, klaster yondoshuv, erkin axborot.

Yurtimizdagi ta'lim muassalarini xorij standartlariga keltirish, o'quvchi va o'qituvchilarni savodxonligini oshirish hamda oliy ta'lim tizimida jadal o'zgarishlar qilish, jumladan, pedagogika sohasidagi innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, ularni rivojini ta'minlash kabi qator masalalar ko'zda tutilgan. O'zbekistonda ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish malakali kadrlar tayyorlash maqsadlariga katta kuch va mablag'lar yo'naltirilmoqda. Maktabgacha ta'lim, maktab va oliy ta'lim tizimlari, ilmiy tadqiqot muassasalari faoliyatida sifat o'zgarishlari ro'y bermoqda. Bugungi modernizatsiya jarayonlari, isloxot va o'zgarishlar natijadorligi, yangi avlod kadrlarini yetishtirish masalasiga borib taqalayotgani barchamizga yaxshi ma'lum. Ma'lumki mamlakatimiz ta'lim tarbiya tizimini yanada takomillashtirish, ilm fan sohasini rivojini jadallashtirish maqsadida Prezident farmoni loyihasi ishlab chiqildi. Bular o'zgaruvchan o'quv rejalari va dasturlari, maxsus ta'lim dasturlari bo'yicha ilg'or xalqaro tajribalarni o'rganish kabilarni o'z ichiga oladi. Innovatsion ta'limning xususiyatlari, ya'ni birlashma va qo'shma resurslardan foydalanish, shuningdek, ilmiy tadqiqot natijalari va sifatini yaxshilash uchun professional faoliyat ta'lim va umuman ta'lim muassasalari faoliyati samaradorligi rivojlanishi uchun xizmat qiladi. O'qish texnologiyalarini takomillashtirishda va shunga mos ravishda innovatsion texnologiyalar nima ekanligini ko'rib chiqishimiz lozim bo'ladi. Shuni tushinish kerakki, innovatsiya barcha turdagi yangiliklarni yaratish bilan bog'liq va amalga oshirish jarayonidir. Oliy ta'lim muassasalarida o'qitish texnologiyalarini rivojlantirish muhitida ma'lum bir usulni tadbiiq etilishi sohasiga yangi narsaning kirib borishi, unga joylashtirish va butun bir qator o'zgarishlarning yaratilishini anglatadi. Innovatsion klaster usuli ish samaradorligini oshiribgina qolmay, boshqarish tizimini ham optimallashtiradi. Oliy ta'lim muassasalarida klaster yondashuvini amalga oshirishning asosiy afzalliklari, klaster ishtirokchilri shu jumladan OTM professor o'qituvchilari hamda talabalar bilan hamkorlik munosabatini rivojlantirish, ilmiy tadqiqot ishlarini olib borishda jamiyatda zamonaviy hamkorlik mentalitetini shakllantirish bilan birgalikda:

- Erkin axborot almashish, yagona axborot maqomini shakllantirish;
 - Akademik yuksalish va ilmiy tadqiqot jarayonlari ishtirokchilarining mobilligi(olimlar, magistrlar, talabalar almashinuvi ya'ni yagona ta'lim makoniga birlashtirish) shakllantirish;
 - Mavjud bo'lgan eng sara ilmiy-tadqiqot ishlaridan unumli foydalanishni hisobga olish;
 - Ilmiy ishlar hajmini oshirish, ularni kengaytirish, ilmiy asoslarni tijoratlantirishni rivojlantirish, ijtimoiy ahamiyatga ega mahsulotlarni amaliyotga tadbiiq etish imkonini beradi.
- Xulosa o'rnida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, zamonaviy ta'lim, shu jumladan, uning tobora ommalashib borayotgan shakllari yordamida talabalar qobiliyatlarini rivojlantirish, mustaqillik, o'z-o'zini nazorat, o'z-o'zini boshqarish, samarali suhbat olib borish, ularning

fikrlarini tinglash va mustaqil hamda tanqidiy fikrlash, muqobil takliflarni ilgari surish, fikr-mulohazalarini erkin bayon qilish, o'z nuqtai nazarlarini himoya qilish, muammoning yechimini topishga intilish, murakkab vaziyatlardan chiqa olish kabi sifatlarni shakllantirishga muvaffaq bo'lish mumkin. Eng muhimi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali aniq ta'limiy maqsadga erishish yo'lida o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatlarni tashkil etish, yo'naltirish, boshqarish, nazorat va tahlil qilish orqali xolis baholash imkoniyatini qo'lga kiritiladi.

References:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston yoshlari kunida so'zlagan nutqi.Toshkent 2021 30-iyun
- 2.“Yangi O`zbekiston demokratik o`zgarishlar,keng imkoniyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda”Sh.Mirziyoyev –Toshkent:O`qituvchi 2021.
- 3.Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz”. Sh.Mirziyoyev-Toshkent 2017
4. Юнусов, К. З., Шумкарова, Ш. П., Ядгарова, Х. И., & Арзикулова, Г. С. (2016). Изменение качественных показателей тканей для постельного белья с различными поверхностными плотностями. *Молодой ученый*, (1), 243-249.
5. Yorbekov A. D. ZAMONAVIY TA'LIMDA TARBIYA MASALALARI //INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 210-212.
6. Shumkarova, S., Rajapova, M., Yodgorova, H., & Ashurov, K. (2022, June). Effect of secondary material resources on physical and mechanical properties of floor fabrics. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2432, No. 1, p. 040024). AIP Publishing LLC.
- 7.Yangi o'zbekistonda raqamli ta'lim tizimi. Xalqaro onlayn ilmiy-amaliy konferensiya. 2022

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИШКИ ИСЛЕР УЙЫМЛАРЫНЫҢ КЕҢЕС ДӘҰИРИНДЕГИ РОЛИ

Кеңесбаев О.Ж.

Бердақ атындағы Қарақалпақ Мәмлекетлик Университети, Өзбекстан тарийхы қәнийгелиги екинши басқыш магистранты, Нөкис қаласы.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7654952>

РЕЗЮМЕ: Бул мақалада Кеңес хәкимияты дәуиринде Қарақалпақстан Республикасында тәртипти қорғау ұйымларының роли хаққында сөз барады.

Таяныш сөзлер. Кеңес, хәкимият, партия, комсомол, жәмийетлик тәртип, қыстаулы жағдай.

Қарақалпақстан территориясында ишки ислер хәм жәмийетлик тәртипти қорғау ұйымларының шөлкемлестирилиуи 1920-шы жыллардағы Әмиўдәрия ўалаятындағы кескин аўыр болған сиясий хәм жәмийетлик жағдай тийкар болады. Әмиўдария областьлық партия комитети 1923/1924 жылғы Хийуа уақыяларынан болған сабақты есапқа алып, хәр түрли қуралланған жынайы топарлардан, соныңдай-ақ жәмийетлик тәртипти қорғау мақсетинде 1924-жылы 2-июньде жергиликли жаслардан айрықша тайынланған арнаўлы әскерлер топарын - ЧОН (Чрезвычайный отряд особого назначения) шөлкемлестириуи хаққында қарар қабыл етти. Усы топар ағзалары арасында сиясий үгит-нәсият жұмысларын алып баруи хәм оның әскерий интизам және ишки тәртипти беккемлеу мақсетинде совет-партия ұйымлары жанында жергиликли Жаслар ұйымы, Областлық әскерий комиссариат ўәкиллеринен ибарат Кеңес шөлкемлестирилип, усы Арнаўлы әскерий топардың ис-хәрекетин қадағалап, бағдарлап отыруи ушын Областлық партия комитетинде ЧОН инспекторы деп аталатуғын лаўазым тайынланды. Областың барлық партия хәм комсомол ячейкалары жанында коммунистлер менен комсомолларды әскерий есапқа алып отыратуғын старосталар белгиленди. Олар ЧОН командирлеринен тиккелей көрсетпелер алып отырды. Әскерий топардың жыйынлары партия хәм комсомол ячейкалары арқалы өткерилип турды [1:36].

1924-1925-жыллары Төрткүл, Хожели, Қоңырат, Шымбай округлеринде ЧОН әскерий топарына кирмеген бирде комсомол қалмады деп айтыу толық мүмкин еди. Мәселен, ЧОН әскерий топары Шымбайда Загдайдың басшылығында 1925-жылы 11-апрельде шөлкемлестирилди. Оған Шымбай жаслары белсене қатнасты.

ЧОН Кеңес хәкимиятын хәр қыйлы қәуиплерден қорғауда әскерий бөлимлерге жәрдем беретуғын хәм оларға кадрлар жетистирип бериуде үлкен әхмийетке ийе болған мектепке айланды. Бул махәлде Жоқары ұйымларға жиберилетуғын хәм Жоқары ұйымлардан төменги ұйымларға келетуғын ең әхмийетли хужжетлер усы ЧОН арқалы жүргизилди. Ең әхмийетли орынларды банк, почта, телеграф, қоймаханаларды ЧОН қараўыллайтуғын еди.

1925-жыл 12-19-февральда Төрткүлде Қарақалпақ автономиялы ўалаяты дийқан, батрақ хәм қызыл армияшылар депутатлары Кеңесиниң 1-шөлкемлестириуи съезди болып өтти. Съезд дүньяға «Қарақалпақ автономиялы ўалаятының дүзилиуи хаққында Декларация» жәриялап, автономиялы ўалаят түринде миллий мәмлекетшилигиниң

қайта тикленгенлигин хәм оның Қазақстан АССР-ының құрамына киргенлигин нызымлы түрде тастыйықлады.

1925-жыл 15-16-апрельде Қызыл Ордада болып өткен Кеңеслердің V Пүткил Қазақстан съезди Қарақалпақстан автономиялы областын Қазақстан АССР-ының құрамына қабыл етиў ҳаққындағы қарар қабыл етти. Бул қарар 1925-жыл 11-майдағы Кеңеслердің XII Пүткил Россиялық съездинде биротола тастыйықланды [3:58].

Бул өзгерислер Қарақалпақстанда ишки ислер уйымларының қайта шөлкемлестирилиўине тийкар болып, кейин ала Арнаўлы әскерий топарлар тийкарында Қарақалпақстанда милиция уйымлары дүзилди. Сол дәўирдеги Қарақалпақ автоном ұалаятының пуқараларын, оның хәр түрли қәўиплерден қорғаў, жынайаятшылықтың алдын алыў хәм жуўапқа тартыў бойыншца жумыслары айрықша болып есапланады. Олардың шеберлиги артты, илимий-техникалық базасы күшейди. Усылардың нәтийжесинде буныңдай қәўипли жынаятшылар менен алып барылған жумыслар жүдә жақсы нәтийжелер берди [4:95].

References:

1. Қарақалпақстан комсомолы тарийхының айрым мәселелери. - Нөкис, 1958. 168-бет.
2. Бул да сол жерде, 38-бет.
3. Таўмуратов Н. Қарақалпақстанда тәртип қорғаў уйымларының тарийхы (1973-2010 жыллар) – Нөкис, 2011. 200-бет.
4. Таўмуратов Н, Қарақалпақстан милициясының тарийхынан. 3-китап. – Нөкис, 1997. 188-бет.

AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING O'ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI.

To'ychiyeva Asilabonu

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7655602>

Annotatsiya: Bugungi kunda butun davlatning rivojlanishi IT sohasining rivojlanishiga bevosita bog'liq, shuning uchun dunyoning ko'pgina mamlakatlari birinchi navbatda barcha e'tiborini butun IT-ekotizimni yaxshilash uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga qaratmoqdalar. Ushbu maqolada axborot texnologiyalarining O'zbekistonda reivojlanishi haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Axborot texnologiyalar, global axborot tizimi, sayt, dastur, rivojlanish.

Hozirgi vaqtda yangi texnologiyalarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) taraqqiyoti bilan birgalikda rivoji masofa va vaqt oralig'iga qaramay axborot, pul va boshqa resurslarni tez yetkazib berish, almashish uchun imkoniyat yaratmoqda. Axborotlashgan iqtisodiyotga o'tish bilan bog'liq sodir bo'layotgan chuqur va tub o'zgarishlar bir qator muammo va ziddiyatlarga olib kelmoqda. Bunday muammolarga jamiyat faoliyatidagi turli sohalarga oid globallashtirish va axborotlashtirish tufayli paydo bo'lgan hamda har tomonlama o'rganish va yechimi kompleks yondashuvni talab etuvchi iqtisodiy hayotning o'zgaruvchanligi va beqarorligini kiritish mumkin bo'ladi. Bulardan ta'lim, AKT, ilmiy va innovatsion faoliyat turlarining jamiyat, davlat va iqtisodiyotga bo'lgan ta'sirining kuchayishi hamda ular faoliyat yuritishining sifat jihatdan yangi xususiyatlarga ega bo'lishini alohida ta'kidlab o'tish mumkin. Shu sababli zamonaviy iqtisodiyot nazariyasi jamiyat hayotidagi ziddiyatlarga qanday ta'rif berishi hamda uning nazariy jihatdan mazmun-mohiyati jahon iqtisodiyotining hozirgi zamon bosqichida o'z aksini qanday topayotganligi va axborotlashgan iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatini ko'rsatib bermoq hozirgi kunda o'ta muhim masalalardan biridir.

Axborot sohasi qonunchiligining asosini Konstitutsiyamiz, "Axborotlashtirish to'g'risida"gi, "Elektron hukumat to'g'risida"gi, "Elektron tijorat to'g'risida"gi, "Elektron hujjat aylanishi to'g'risida"gi va boshqa qator qonunlar tashkil etadi. Mavjud me'yoriy-huquqiy hujjatlar mahalliy korxonalarining raqobatbardoshligi va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Axborot sohasining me'yoriy-huquqiy bazasini muntazam isloh qilish tufayli milliy axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasi barqaror yuksalib bormoqda. Soha korxonalari tomonidan ko'rsatilgan xizmatlar hajmi oxirgi yilda 11 foiz, jumladan, aholiga ko'rsatilgan xizmatlar hajmi 12 foizga o'sdi. Xalqaro axborot tarmoqlaridan foydalanish tezligi yil boshiga nisbatan 32 foizga oshdi.

MOBIL aloqa bugungi kunda mobil aloqa abonentlari soni 25 million nafardan ortdi. Yuzaga kelgan raqobat muhiti internet xizmatlarini taqdim etadigan operator va provayderlar, shuningdek, ushbu tarmoqdan umumiy foydalanish punktlari sonini ko'paytirish imkonini berdi.

GLOBAL AXBOROT TIZIMI. Global axborot tizimidan foydalanuvchilar soni hozir 7,7 million kishidan oshdi, ularning 4,27 million nafari internetdan mobil aloqa orqali foydalanmoqda. Elektron raqamli imzoni qo'llash imkonini beradigan me'yoriy-huquqiy baza va ochiq elektron kalitlar infratuzilmasi yaratildi.

O'zbekiston boshqa davlatlar bilan munosabatlarini va do'stona aloqalarini o'rnatishga kirishdi. Mustaqillikdan so'ng respublikamizda axborot texnologiyalariga katta e'tibor berildi. Jahoning ko'plab mamalatlari zamonaviy kompyuterlarga va ularni yoshlarga bevosita o'rgatishga kirishdi. Yangi axborot texnologiyalari rivojlanishiga ko'plab mamlakatlar katta e'tibor berildi va har xil festival, musobaqa, tanlovlar qilindi. Shu jumladan, mamlakatimizda ham bunday ishlarga befarq qaralmayapti. Bunga misol, 2000 yil mart oyida vatanimizda birinchi marta Internet festivali bo'lib o'tdi. Festival 15 turdagi yo'nalishlardan iborat bo'ldi. Shular qatori, iqtisodiy va ijtimoiy sohalar haqida yo'nalishlar mavjud. Bu diyorumizda axborot texnologiyalariga talab va e'tibor kuchli ekanligini ko'rsatadi. O'zbekistonda axborot texnologiyalarining rivojlanishtirish ishlari olib borilmoqda. Eng katta yutuq bu O'zbekistonda milliy kompyuter tarmoqlarining shakllanishidir va u orqali axborot almashinish mumkin. Mamlakatimizda O'rta Osiyoda birinchilardan bo'lib, elektron hisoblash mashinasi ishga tushirilgan. 1956 yilda O'zFA matematika instituti qoshida hisoblash texnikasi bo'limi ochildi. Bu O'rta Osiyo respublikalari ichida birinchi bunday bo'lim ochilishi edi. 1958 yilga kelib esa dekabrning o'ttizinchi kuni O'rta Osiyoda birinchi bo'lib "Ural" elektron hisoblash mashinasi tashkil etildi. Bunday rivojlanish va e'tibor o'z kuchini ko'rsatdi. Toshkent shahri elektron-hisoblash mashinalari sohasidagi markazlarning biriga aylandi. Bunday katta yutuqlarni yanada mustahkamlash maqsadida 1962 yil Toshkent shahrida M20 rusumli, yarim o'tkazgichli M220 rusumli, "Minsk 22" , "Ural 2" , "BCM6-1" , "BCM6-2" rusumli elektron-hisoblash mashinalari ishga tushirildi. Uskunalarining ishga tushirilishi yanada yangi izlanishlar va rivojlantirish ishlari yanada avj olib ketdi. Bunday rivojlantirishlar yangi ehtiyojlarni sezdi va 1966-yilda bo'lim nagizida yangi "Kibernetika" ilmiy ishlab chiqarish birlashmasi ochildi. O'zbekistanimiz mustaqil bo'lgandan so'ng ham axborot texnologiyalariga katta e'tibor berildi va bu bo'lim, birlashmalar yanada rivojlantirildi. 2001 yil "Kibernetika" ilmiy ishlab chiqarish birlashmasida yangi axborot texnologiyalari markazi barpo etildi. Mustaqil O'zbekistonimizda kompyuterlashtirishni rivojlantirish, zamonaviy kompyuterlarni qo'llash va ularni samarali, sifatli ishlatish, kompyuter bozorini kengaytirish, shu va boshqa yo'nalishlar bo'yicha tadbirlar o'tkazildi va yanada yangi yo'nalishlari rejalashtirilmoqda.

"Informatika" fanlar ichida eng yoshi hisoblanadi. Uni yanada rivojlantirish, kompyuter dasturlari bilan tanishish, o'sib kelayotgan yosh avlodni elektron-hisolash mashinalari bilan tanishtirish, ularni o'rgatishni yangi bosqichlarini ishlab chiqish mamlakatimizning dolzarb va asosiy mavzusiga aylangan. Maktab, kollej, litsey, institut, universitetlarni talabga javob beradigan kompyuterlar bilan ta'minlash, ularga eng zamonaviy kompyuterlarni va ular bilan ishlash o'rgatish, O'zbekistonni har jabhada jahonga ko'rsatish asosiy vazifadir. Yoshlarni bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazish maqsadida "Kamolot" ko'p va ho'p ishlar qilmoqda. Bizning shaharda "Kamolot"ning bo'limi mavjud. "Kamolot" yoshlarni bo'sh vaqtini qiziqarli o'tkazish maqsadida, bo'limga "Ingliz tili" kursi va "Informatika" kursi tashkil etdi. U yerga "Kamolot"

tomonidan zamonaviy kompyuterlar berildi. Bu O'zbekistonda axborot texnologiyalarining qanday rivojlanayotganligi bir kichik va oddiy misoldir. Jahonning ko'p davlatlari O'zbekistonimizga boshqacha ko'z bilan qarashmoqda. Yosh avlodga ko'rsatilayotgan va berilayotgan imkoniyatlar boshqa davlatlarni xavasini keltirmoqda. Har bir davlat rivojlanish yo'lida ma'lum qiyinchiliklarga uchraydi. O'zbekiston ham bundan mustasno emas. Yangi iqtisodiy munosabatlarga o'tish davrida o'zining texnologik imkoniyatlarini rivojlantirish faqat zamonaviy axborot texnologiyalarini qo'llash orqali amalga oshirilishini talab etiladi. O'zbekiston ko'p davlatlar kabi axborot texnologiyalarini ishlab chiqishda muammolarga duch kelmoqda. Bu borada, Yevropa, Yaponiya va AQSH davlatlari yetakchilik qiladi. Mamlakatimizning axborot texnologiyalaridagi eng katta muammosi, bu kompyuterlarni ishlab chiqarish salohiyatidir. Bizda ham bosqichma-bosqich shu muammolarni yechishga astoydil harakat qilinmoqda. Bizning olimlar bu muammolarni yechishga harakat qilmoqdalar, lekin baribir bu jabhalarda kemtik borga o'xshaydi. Baribir O'zbekistonimiz bu muammolarni asta-sekinlik bilan hal qiladi. Har bir davlatda ham muammolar mavjud faqat o'z milliyligini, aqlini ishlatgan davlatlar muammolarni hal qiladi. O'zbekistonda mustaqil bo'lgandan so'ng, asta-sekin rivojlanish yo'lga o'tdi. Respublikamizda chet el firmalari ish boshladi. Bu firmalar boshida Amerikaning COMPUTER-LAND firmasi turadi. Bu firma sehrli diyorumizda 1991-yildan buyon faoliyat ko'rsatadi. Chet el firmalari nafaqat kompyuterlarni sotish, balki bizning mutaxassislar bilan birga ilmiy-amaliy loyihalarni ishlab chiqishi zarurdir. Mamlakatimizda ishlab kelayotgan kompyuterlar soni 100 mingdan oshib ketdi. Ular, asosan, IBM, COMPAQ, HEWLETT, PACCARD, EPSON, DAEWOO, SONY firmalarining mahsulotlari hisoblanadi. Poytaxtimiz Toshkentda COMPUTERLAND/MBL firmasi filiali joylashgan. Bu yerda yosh avlodlar bilim olishlari mumkin. Vatanimizda chet el firmalarining kengaytirishda "O'zekspomarkaz"ning roli katta. Har yili markazda kompyuter, axborot texnologiyalari, biznes sohasida ko'plab anjuman, seminar, festivallar bo'lib o'tadi. Bu yerda yoshlar qatnashib, diyorumizda axborot texnologiyalarining rivojlanishiga katta hissa qo'shadilar. Hozirgi kunda axborot texnologiyalarining rivojlanishiga katta hissa qo'shayotgan insonlardan biri bu Nigmatov Hikmatillo hisoblanadi. Bu inson yoshlarni o'qitishda, yangi g'oyalarni ilgari surishda va ularni amalga oshirishda katta xizmat ko'rsatgan. Uning taklifi bilan Toshkentda axborot texnologiyalari tarmog'i yaratildi. Hozirgi XXI asrdagi eng muhim va qulay bu Internet hisoblanadi. Axborot texnologiyalari haqida ham mamlakatimizda internet provayderlar mavjud. [url=http://www.ComSost.uz]www.ComSost.uz[/url] saytida axborot texnologiyalari haqida eng so'nggi ma'lumotlar mavjud. Saytga deyarli har kuni yangi ma'lumotlar kiritiladi.

References:

1. Informatika va axborot texnologiyalari. Akademik S.S.G'ulomov umumiy tahriri ostida. Darslik. T.: "Iqtisodiyot", -2009.
2. Hoshimov O.O., Tulyaganov M.M. Kompyuterli va raqamli texnologiyalar. T.: "Yangi asr avlodi", 2009. 102 b.*

NORMUROD NORQOBILOVNING IJODIGA BIR NAZAR

Ahmedova Sarvinoz

Qoraqalpoq davlat universiteti

O'zbek filologiya fakulteti

2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7656459>

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi o'zbek hikoyachiligining iste'dodli vakili Normurod Norqobilov ijodining o'ziga xosligi, mavzu xilma-xilligi, ichki kechinma va qahramon ruhiyati "Yangi ertak " hikoyasi tahlili misolida ochib berilgan.

Kalit so'zlar: badiiy adabiyot, ertak, qahramon ruhiyati, muallif va personaj nutqi, uslub.

Bugungi ko'zga ko'ringan o'zbek nasrining yorqin vakillaridan biri Normurod Norqobilov ham o'z uslubiga ega yozuvchidir. Davrning muhim qirralarini o'z asarlarida ifoda etib qolmasdan, obraz va xarakter yaratishdagi an'anaviy va novatorona yondashuvi adib mahoratini belgilaydi.

Ana shu an'nnaviylik va novatorona yondashuv uning quyida tahlil qilinuvchi "Yangi ertak " hikoyasida o'z aksini topgan. Buni oddiygina hikoya sarlavhasidan ham ko'rishimiz mumkin. Hikoya bir qarashda kitobxonni o'ziga jalb qiladi. "Qanday hikoya? " - deya qiziqish uyg'otadi. Ha mana shu yerda yozuvchining sarlavha qo'yish mahorati yaqqol ko'zga tashlanadi. Negaki, sarlavha kitobxonni birinchi navbatda o'ziga tortishi, jalb qila olishi kerak.

Hikoyani tahlil va talqin qilar ekanmiz, voqealar rivoji muallif tilidan hikoya qilinganligini ko'ramiz. Tahlil jarayonida avvalo, hikoya boshlanishidagi personaj nutqi e'tiborimizni tortdi.

"Bir bor ekan, bir yo'q ekan..."

Uf-f... buncha qiyin ish ekan bu!.. ". [1]

Ha mana shu joyda xalq og'zaki ijodi namunasi bo'lmish " Ertak" janriga ozroq to'xtalishni maqul deb bildim.

Ertak — xalq og'zaki poetik ijodining asosiy janrlaridan biri; to'qima va uydirmaga asoslangan sehrlil sarguzasht va maishiy xarakterdagi epik badiiy asar. [2]

Shuningdek, ertaklarning o'ziga xos boshlanmasi va tugallanmasi bo'ladi. Yuqoridagi personaj nutqida ham odatiy ertak boshlanmasidan boshlangan.

Bilamizki, qahramon ruhiyatini ochib berishda personaj va muallif nutqining o'rni katta. " Uf-f... buncha qiyin ish ekan bu!.." deyilishning o'zida bosh qahramonimiz Oydinning ertak to'qiy olmay, juda xunob bo'lganini ko'rishimiz mumkin. Va shuningdek, muallif qahramonimizning holatini quydagicha ifodalaydi.

"Ertak to'qish va uni qog'ozga tushirish bu qadar og'ir, bu qadar mushkul yumush ekanligini xayoliga keltirmagan Oydin qizaloq, mana, necha kundirki, "bir bor ekan, bir yo'q ekan"dan nariga o'tolmay juda xunob edi. Boshda yozilishi o'ta jo'ndek tuyulgan ertak qizchanning ongu shuurida allaqachon pishib yetilgan esa-da, biroq qo'lga qalam oldi degancha, so'z degani sira tutqich bermas, misli tariqday sochilib ketmoqda edi".[1]

Qahramonimiz ertagini tezroq tugatishi kerak. Negaki, uni o'gay onasi - Sadoqatning tug'ulgan kunniga tayyor qilishi kerak edi. O'gay ona deyilganda ko'pchilik nazariga salbiy qahramon gavdalanadi. To'g'ri, hech bir inson o'z onasidek mehr-muhabbat berib, o'rnini bosolmaydi. Ammo, Sadoqat Oydinga ona o'z qiziga beradigan barcha narsalarni berdi. Ha, shuning uchun ham, Oydin unga javoban uning tug'ulgan kunniga sovg'a qilib ertak yozmoqchi va kechalari uxlayotgan opasiga havasi kelib uxlagisi kelsa-da, u bu ishiga jon-jahti bilan kirishgan. Qahramonimizning hissiyotlari quidagi muallif nutqida yaqol namoyon bo'ladi.

"... oxirida, xona o'rtasiga solingan qo'sh o'rinning birida bahuzur uyquni urayotgan o'gay opasi – Xadichaga havaslanib boqadi va ich-ichidan, qo'lidagi ruchkasini nimqorong'i kunjakka uloqtirib, opasi qatorida ko'rpa tagiga sho'ng'ish istagini tuyadi. Biroq qanday bo'lmasin ertagini tezroq yakunlashi lozimligi tag'in esiga tushib, bu fikridan qaytadi. Axir o'gay onasi – Sadoqatning tug'ilgan kuni juda yaqin qolgan, agar ertagini tezroq tugallamasa, boldan totli, shakardan shirin orzusi – bayram dasturxonida ustida hammadan bekitiqcha yozgan ertagini o'qib, uydagilarni, asosan, o'gay onasini quvontirish niyati butunlay puchga chiqadi-da".[1]

Ha Oydin hali yosh, beg'ubor qizaloq, " U zimdan qovoqlariga to'r tashlay boshlagan uyquni quvlab, stol chetida yotgan qalin kitobni qayta qo'liga oladi, o'zicha tag'in ertaklarning yozilish sir-asrorlarini o'rganmoqchi bo'ladi".

Gegel aytganidek, " hayotni badiiy idrok etishda voqealarning mag'zi nasriy asarlar asosini tashkil qiladi. Bunda odamlar ruhiyati bilan jamiyat psixologiyasini vobasta, anglash, ko'rsatish va ifodalash adib badiiyatini belgilab beradi". [3.153]

Haqiqatdan ham nasriy asarlarda qahramonlar ruhiyatini ifodalash muallifning mahoratiga bog'liq.

"Qizcha o'ychan nigohini oldidagi daftar sahifasidan uzib, avvaliga, xuddi najot qidirganday, marhuma onasining devordagi suratiga tikiladi. Bir muddatdan so'ng chuqur xo'rsinib, tevarakka ma'yus ko'z yugurtiradi"

Yuqorida ta'kidlaganidek, qanchalik yaxshi bo'lmasin, hech bir inson o'z onangdek bo'la olmaydi. Ushbu muallif nutqida ham qahramonimiz onasini qumsab, sog'inganini ko'ramiz. Albatta, har bir farzand uchun hayotda ota-onaning o'rni beqiyos. Shuning uchundir balki Oydingning dadasi qiziga ona kerakligi payqab uylangandir. Oydin hali voyaga yetmay turib dadasini turmush qurgani ham yaxshi negaki, yoshlik paytda o'rganish, moslahish osonroq kechadi.

Shuningdek, badiiy adabiyot kitobxonda fikrlash qobilyatini ham shakllantiradi. Va ba'zi badiiy asarlarda fikrlar ramziy va shartli holatda beriladi. Bu esa o'quvchini chuqurroq o'ylashga majbur qiladi. Normurod Norqobilov ham ushbu asarida shu kabi uslubdan foydalanganligini ko'rishimiz mumkin.

"Shu o'yda kitobni hushsizlik bilan bir-bir varaqlarkan, ko'zi bot "Zumrad va Qimmat" ertagiga tushgach, qoshlari norozi chimirilib, uni shartta yopadi-da, zarda ila nari surib qo'yadi. Boisi, qizcha yaratajak ertak mazmuni bu ertakka tamomila zid bo'lib, uni to'la inkor etardi. Vaholanki, yaqin-yaqingacha, ya'ni esini tanib, kitob hamda ertaklar dunyosiga oshno tutinganidan beri ayni shu ertak uning eng sevimli, eng qadrliligi ertaklaridan biri edi.

Endi esa...". [1]

Ko'ryapmizki, muallif nutqining oxirida ko'p nuqta qo'llangan. Va bu ko'p nuqta nutqning hali tugallanmaganligini bildirib, kitobxonni fikrlashga undamoqda.

Badiiy adabiyot nafaqat estetik fikrlash qobilyatini kengaytiradi balki, inson hayotiga shunday ta'siri kuchliki, buni sezmay qolasan kishi.

Qahramonimiz Oydinning hayotida ham shunday bo'ldi

"...Qizcha "Zumrad va Qimmat" ertagi tufayli chekkan ruhiy iztiroblari – Zumradning taqdiri endi o'z boshiga tushajagini o'ylab, qo'rquv va tahlika og'ushida kechgan kunlari va tunlarini hali unutmagandi.

Esida, o'shanda o'gay onasining hovliga kirib kelish onlarini dahshat bilan kutgan. Darvoza ortida mashina ovozi tinib, eshiklarning taraqqituruq qilib ochilib-yopilishi qulog'iga chalinishi bilan yelday uchib borib, somonxonaga bekingan, qo'rquvdan yaproqday titrab, eshik tirqishidan darvozaga ko'z tikkan. Ana, hozir o'gay onasi aynan Qimmatga o'xshash labi do'rdoq, sochlari patila, haddan ziyod injiq va o'jar qizini boshlab darvozadan kirib keladi, shunchaki emas, og'zidan o't purkab kirib keladi. Va hovliga qadam qo'yishi hamonoq tevarakka alang-jalang qaranib, o'gay qiz – Oydinni qidirishga tushadi, so'ng uni bo'g'zigacha yumushga ko'mib tashlaydi. Mabodo bo'yin tovlar bo'lsa, uradi, so'kadi va oqibat, kunlardan birida, "o'rmonga adashtirib kel buni", deya otasining qo'lga tutqazadi. Otasi o'gay onaga lom-mim demoqqa jur'ati yetmay, suyuqli qizini o'rmonda adashtirib keladi..."[1]

"Zumrad va Qimmat" ertagni o'qigan Oydin Zumradni o'rnida o'zini his qiladi, ya'niki, bu hisiyot o'gay onasi - Sadoqat yangi kelgan paytlarda bo'ladi. Negaki, ko'pchilik o'gay onalarni yomon deb biladi. Shuning uchun ham boshida yangi oyisini yoqtirmaydi.

Aslida qizchanning ko'ngliga "o'gay ona" qo'rquvini solgan uning Xolbuvi xolasi bo'ladi.

"sen yetimchaga kun berishmaydi ular! Qizi dodingni beradi, enasi esa, og'zidan o't purkab, sen yetimchani tiriklayin qovurib yeydi! Ana shuni aytadilar-da, enali yetim – gul yetim, otali yetim – sho'r yetim deb! Sen manglayi qora, sho'r yetimsan-da!" [1]

"Sho'rlik yetimcha", deya boshini silagan, o'gay ena boshingga it kunini soladi endi, deya bag'riga bosgan. "Qo'rqma, bu yoqda men, itga itday tashlanadigan xolang bor", deya yupanch bergan...

Bunday gaplarni eshitgan Oydin, Zumradni o'ziga taqdirdosh bilib, ertakka takror ko'z tashlaydi. Sho'rlik Zumradning qora qismatiga achinishdan ham ko'ra, endilikda u tortgan barcha azob-u uqubatlarni hademay o'zining chekiga tushishini o'ylab, pinhona yig'lab, zimdan aziyat chekadi. Otasi fikridan qaytib qolar degan umidda, uy ishlarini hamma narsalarni chinni-chiroy qiladi, qo'lidan kelganicha, bekam-u ko'st ado etishga tirishadi. Uydagi saranjom-sarishtalikni ko'rib, otasi uni maqtaydi, erkalaydi, ammo qizcha kutgandek, fikridan qaytmaydi.

Xulas, hikoya so'ngida Oydinning Xolbuvi holasi aytgandek ham o'zi tasavvur qilgandek ham bo'lmaydi. Sadoqat yangi kelgan kunningi muallif shunday tariflaydi.

"...hovli to'ridagi uy eshigiga yetib qolgan o'gay onaga ro'paro' qildi:

– Tanishing, qizingiz...

Qizcha o'gay onaning kulib turgan ko'zlariga, xiyolgina qizil surilgan lablariga qo'rquv to'la ko'zlarini tikarkan, hozir bu pushtirang lablar orasidan o't sachraydi, deb o'yladi. Yo'q, qimirlagan lablar orasidan o't emas, quyidagi mayin xitob sirg'alib chiqdi:

– Voy, mening bolajonim!..

Qizcha, quloqlariga ishonmay, hang-mang turib qolarkan, zumda o'zini uning quchog'ida ko'rdi. U hali o'ziga butunlay yot bo'lgan bu quchoqda, odatda, xolasining hissiz bag'rida tuyadigan ter, chang va tutun isini emas, dimoqqa xush yoquvchi mayin atir bo'yini, chinakam mehr taftini his etdi" [1]

Shunday qilib, Oydin Sadoqat timsolida o'z onasini ko'rdi. Oydin uni shunchalar yoqtirib qoldiki, shuning uchun ham kechani-kecha demay ertagini tezroq tugatib, onasiga surpriz qilmoqchi edi.

Maqolam so'z boshida hikoya sarlavhasini tahlil qilmoqchi edim ammo buni xulosaga yaqin yozay dedim, negaki, hikoya matnini tahlil qilib bo'lgach uning sarlavhasini tahlil qilish va tushunish osonroq.

Demak, Nima uchun muallif hikoyaga "Yangi ertak" deb nom beradi ?

Bu yerda hikoya asosini xalq og'zaki ijodi namunasi bo'lmish "Zumrad va Qimmat" ertagi tashkil etgan. Ertak qancha zamonlardan beri mavjud. Bu ertakni yoshligida o'qimagan, bilmagan kishini o'zi yoq. Shunday ekan, uning voqealar rivojini hamma biladi.

Endi yuqoridagi hikoyamiz bo'lsa, "Zumrad va Qimmat" ertakgiga o'xshash ammo uning oxiridagi noo'xshashlik hikoyani ertakdan tubdan o'gartirib yuboradi va yangi voqea-hodisa aralashadi. Shuning uchun muallifimiz bu hikoyasiga shunday nom qo'llangan.

References:

1. «Ijod olami» jurnali, 2017 yil, 1-son.
2. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi 2000-2005.y
3. Гегел. Сочинения. М. Худож. лит. 1958. Т с .153.

HYPERBOLE AS A TOOL INDEPENDENT OF THE SPEAKER'S INTENTION

Raxmatullayeva Mukhlisa

The student of TerSU

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7657658>

Gibbs advocates a distinction between hyperbole and simple overstatement, by which a person unconsciously or unintentionally expresses a proposition that is stronger than the evidence warrants, whereas hyperbole is fundamentally intentional. Kreuz and Roberts also support this intentional component in defining hyperbole as “deliberate exaggeration”. The obvious difficulty here, as McCarthy and Carter note, is how to operationalize a speaker-internal notion of intention since the same proposition can be overstatement in one person's mouth and hyperbole in another's.

Among the five components of classical rhetoric, elocution, or the artistic use of language, gradually emerged as the major focus of interest, to such an extent as to virtually become a discipline of its own. Essentially, this single division of the classical rhetoric constitutes the field that today we call stylistics. The literary critic, as Turner has noted, has long been concerned with style and artistic creativity, so the debt of modern stylistics to rhetoric is evident and accepted as such. Dubois have even claimed that rhetoric is the knowledge of language procedures characteristic of literature. Thus, literature is always referred to as the paragon of standards, being poets, and in general literary writers, the best guarantors of exemplary usage. Tropes, in particular, have traditionally been treated as poetic tools. Since literary texts gradually became accepted as the most appropriate arena for speaking figuratively, it is not surprising that nowadays figuration is almost exclusively associated with literature.

The assumption that figurative language is exclusively ornamental has a long history in literary criticism. It has long been assumed that figurative language adds a rich aesthetic dimension to speaking and writing. Hence, literary writers employ figures of speech, such as hyperbole, to achieve certain aesthetic effects. It is commonly believed that figurative usage is not conceptually useful, but meant to “beautify prosaic ideas”. Thus, figures of speech are generally viewed as embellishments of ordinary literal language with little cognitive value of their own. In literary studies, the emphasis has been primarily laid on poetic or stylistic devices, as opposed to non-literal language per se. Associated with each literary genre is a distinctive set of aesthetic devices that enhance the aesthetic effect, including figurative language (e.g. irony, metaphor, hyperbole), shifts in perspective (e.g. points of view of narrator and characters, flashbacks) as well as phonological patterns (e.g. rhyme, assonance, alliteration). The type and density of these literary items predict the extent to which texts are regarded as literary. Within this framework, hyperbole primarily becomes a form of ornamentation, which lends beauty and interest to writing. Unfortunately, the idea that figurative language can be interesting or beautiful, as Pollio remark, has come perversely to suggest that such expression is only ornamental and that ornament is neither functional, nor useful. Thus, in literary criticism, hyperbole has been examined as a technique used to compel, ornament or interest, as well as a form of creativity, as the creative expression of some idea. Literary language forces tension on the distinction between form and content. Pollio express this idea in the following terms: For most speaking situations form remains submerged in content: we are usually aware of what is said rather than how it is said. Figurative expression calls attention to the medium itself and in this way forces the listener or reader to pay simultaneous attention to both medium and

message. In good figurative usage form and content fulfil a single intention; in lesser usage one or the other dominates. In all cases, however, it is the tendency of poetic language to demand its due that makes us stop and ponder not only on content, but style, as well as style and content.

References:

1. Mirxalalilova Sh. Zamonaviy tilshunoslikda "Giperbola" mublag'aning lingvistik maqomi. Academic Research in Educational Sciences. ISSN: 2181 - 1385. DOI: 10.24412/2181
2. Pollio, H. R. et al. Psychology and The Poetics of Growth: Figurative Language in Psychology, Psychotherapy and Education. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1977.
3. Pollio, H. R. et al. "Figurative language and cognitive psychology". Language and Cognitive Processes 5, 1990. - 141-67p.
4. Qoraboyev J.B. Giperbolaning lingvistik maqomi va mubog' alashgan semantikalifrazeologik birliklar // Tilshunoslikdagi yangi yo'nalishlar va ularning muommolari. - Toshkent, 2015. 74 -75 b.

NUTQIY KOMPETENSIYANI MATN TURLARI ORQALI RIVOJLANTIRISHDA GRAMMATIK BILIMLARNING O'RNI

Nuriddinova O'lmasoy Vapayevna

Toshkent davlat pedagogika universiteti,
Umumiy tilshunoslik kafedrası o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7662933>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ona tili ta'limining o'ziga xos funksiyalari, kontekst, matn leksemasining konseptual asoslanishi, grammatik bilimlar, nutqiy birliklar, nutqiy ko'nikma, nutqiy kompetensiya elementlari, og'zaki va yozma nutq o'stirish, ijodiy va kreativ fikrlash hamda o'quvchilarning tafakkur qilish qobiliyatini takomillashtirish bo'yicha tilshunos, metodist olimlar hamda psixologlarning ilmiy qarashlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ona tili ta'limi, grammatik bilim, leksik birliklar, mantiqiy mushohada, og'zaki va yozma savodxonlik, nutqiy ko'nikma, nutqiy kompetensiya, ta'limiy o'quv topshiriqlari, ilg'or texnologiyalar, kreativ yondashuv, ijodiy tafakkur, tasviriy ko'rgazmalar, matn turlari ustida ishlash.

Ma'lumki, ona tili o'qitish jarayonida o'qituvchining oldiga qo'yilgan vazfalardan biri davlat ta'lim stardartida belgilangan talablar asosida lingvistik va nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishdan iborat. Shuni aytish joizki, avvalo lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirgan holda nutqiy kompetensiyalarning tarkibiy kompetentlari (tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish) o'stirish lozim. Nutqiy kompetensiyani lingvodidaktik asoslanishini, uni o'qitish metodikasini tilshunoslar, pedagoglar, psixologlar va metodist olimlar tomonidan tadqiq qilinib, turlicha ilmiy qarashlar, fikr- mulohazalar bildirilgan. Nutqiy kompetensiyaning birinchi elementi bu tinglab tushunish sanaladi. Bu jarayon o'quvchining go'daklik davridan shakllanib, yillar davomida rivojlanib boradi. Muayyan fan, sohaga oid informatsiyani, ommaviy axborot vositalari orqali o'qib eshittirilgan turli ma'lumotlarni o'zi mustaqil tinglab tushunishi, anglashi, qayta og'zaki gapirib berishi, erkin tahlil qila olishi me'yoriy hujjatlarda belgilangan. Shu o'rinda olim Sh.Yuldashevaning fikricha, "Ma'lumki, tinglab tushunish murakkab nutq faoliyati hisoblanadi. Boisi so'zlovchining radio, magnitofon, televidenie orqali yoki muloqot paytida ifodalagan nutqini tinglovchi tezda qabul qilib, mazmunini tushunib, xotirada saqlab qolishi lozim. Bunday nutqni qaytadan o'qib olish uchun imkon bo'lmaydi. Tinglab tushunish gapirish bilan uzviy bog'liq. Tinglab tushunish ko'nikmasi egallangan bo'lsa, o'quvchida gapirish ko'nikmasi ham yaxshi rivojlanadi"¹. Ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlardagi fanni o'rganishga doir turli ma'lumotlarni o'quvchilar tinglaydilar hamda ularda aniq tasavvurlar va tafakkuri rivojlansa, u ma'lumotni qayta tushungan holda gapirib muloqot qila oladilar. So'zlovchining hamma informatsiyasini, poetik matn tinglanganda o'quvchi uni to'liqligicha batafsil anglamasligi mumkin. O'quvchilarda bilimni egallash qobiliyatini takomillashtirish, nazariy ma'lumotni izlab topib o'rganish ko'nikmasini rivoj toptirish va mantiqiy izchil fikrlash malakalari mustahkamlash ulardagi qiziqishlar va izlanishlar olib borish bilan bog'liq. Shundagina o'quvchilar omma oldida, tadbirlarda biron ma'lumotni tinglab tushunishga o'rganib boradilar. Shu bois o'quvchilarda omma oldida, o'qituvchi va o'quvchilar oldida ongli tahlil qilishni, xulosa chiqarishni, aniq gapirishni o'rgatish

¹ Юлдашева Ш.Ш. Давлат тили таълимида ўқувчилар нутқий малакаларини ўстиришнинг илмий-методик асослари. Пед. фан. ном. дисс. –Т.: 2008. –23–24 б.

pedagogik zaruratdir. "O'quvchilar oldiga gapirish, tinglab tushunish, o'qish va yozuv malakalarini hosil qilishdan iborat zamonaviy vazifalar qo'yish, o'quv dasturlari va darsliklar tuzilib ta'lim jarayoniga tatbiq etish nutqiy kompetentsiyalarni rivojlantirishdagi muhim omildir. Bu davrda tinglab tushunishni o'rgatish masalalari ilk bor tadqiq qilindi. Nutq namunalari asosida gapirishni o'rgatish maqsadga muvofiq deb topildi"². O'quvchining ayniqsa, o'z tengqurlari oldida badiiy, ilmiy matnni o'qishi jarayonida hayajonlanish, tortinish bo'lishi tabiiy hol. Nutq namunalari keltirilgan matnlarni o'qitish va yozdirish, matnlarning turlari yuzasidan bilim, ko'nikma va malakalar hosil qilinishi maqsadga muvofiq.

6-sinf "Ona tili" darsligida matn tuzishdan ko'zlangan maqsad va matnning turlari haqida "Bilib oling" rukni ostida nazariy ma'lumot keltirilgan." Matn turli maqsadlar bilan tuziladi. Masalan: muayyan predmet yoki voqea-hodisalar haqida xabar berish, hikoya qilish, ularning ta'rif-tavsifini berish, ya'ni tasvirlash, ularni muhokama qilish, ya'ni mulohaza yuritish. Ana shunga ko'ra, matnlarning quyidagi turlari farqlanadi: 1. Hikoya matni. 2. Tasviriy matn. 3. Muhokama matni"³. 8-sinf o'quvchisi bu yoshdagi o'quvchilar badiiy ko'proq qayta hikoya qilish bilan birga tasvirlash va muhokama qilish ularni juda qiziqtiradi.

Shuningdek, o'zbek tili grammatikasini o'quvchilarga o'rgatish, grammatik bilimlar nutqiy kompetensiyalar rivojiga zamin vazifasini bajaradi.

Shu o'rinda professor J. Jalolovning ilmiy yondashuvi tahsinga sazovor. "Muayyan nutqiy ko'nikmalar hosil qilish aynan grammatikani o'zlashtirish jarayonida yuzaga keladi va asta sekin nutqiy malakaga aylanib boradi, ammo grammatikani o'rgatishda "nazariy qoidalarni quruq yodlatish emas balki o'rganilayotgan nutq namunasi (jumla) dagi muayyan lisoniy unsurlarga o'quvchilar diqqat e'tiborini qaratish" ko'zda tutilishi kerak"⁴. G. Axmedovanning fikricha "so'zni harakatda ko'rish uchun nutqqa nisbatan funksional - semantic tamoyilni tatbiq etish ma'qul, chunki o'quvchi so'z birikmalari va turli xil gaplar namunalari asosida yasama so'zlarni funksional qirralari jihatidan ham semantikasi jihatidan ham amaliy va faol o'zlashtiradi, ya'ni funksional-semantik tamoyil to'lig'cha namoyon bo'ladi"⁵. Nutqiy faoliyatga berilgan izohlardan shu mazmun anglashiladiki, "Nutqiy faoliyat ba'zan statik hodisa (masalan, matn), ba'zan esa harakatdagi hodisa sifatida (masalan, so'zlash va eshitish) talqin qilinadi"⁶.

Tadqiqotchi F. Aminovanning fikricha, "O'quvchilar o'z fikrlarini yozma bayon qilish, matn tuzish, matn ustida ishlash ko'nikmasini egallash natijasida

1. O'zgalarga yozma murojaat qilish va o'z fikrlarini izchil bayon etishga o'rganadilar.
2. Muayyan mavzuda o'z fikrlarini yozma bayon qilishga odatlanadilar.

² Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранных языков. – М.: 1981. – С. 98.

³ Mahmudov N., Nurmonov A., Sobirov A., Nabiyeva D. Ona tili: Umumta'lim maktablarining 6-sinfi uchun. -T.: 2017. -13b

⁴ Жалолов Ж. Чет тили ўқитиш методикаси. -Тошкент: Ўқитувчи, 1996. -37-166 б

⁵ Ахмедова Г. Ўзбек тили дарсларида ўқувчилар нутқини ясама сўзлар билан бойитишнинг методик асослари (таълим рус тилида олиб бориладиган мактаблар мисолида): Пед. фан . ном. ... дис. -Тошкент, 2006. -122 б

⁶ Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности. -М.: Наука, 1986. -Б 25

3. Bayon qilingan dalillarni loyihalashtirish va ona tilining nazariy asoslarini o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

4. To'g'ri, xatosiz yozish, mantiqiylik izchillikda fikr bayon qilish malakasini hosil qiladilar.

5. Turli hajmdagi matnlarni to'g'ri yozish hamda tahrir qilishga odatlanadilar.

6. Lug'at bilan ishlash ko'nikmasini egallaydilar"⁷. Lug'at bilan ishlash, xatosiz yozish, mantiqiy fikrlash nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Demak, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini talab darajasida rivojlantirish ularni muloqot qilishiga, munosabat bildirishiga, matn mazmuni bo'yicha mushohada qilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

References:

1. Аминова Ф.Х. Ўқувчиларни мулоқот матни яратишга ўргатишнинг дидактик асослари. Пед. фан. номз Т: 2007.
2. Ахмедова Г. Ўзбек тили дарсларида ўқувчилар нутқини ясама сўзлар билан бойитишнинг методик асослари (таълим рус тилида олиб бориладиган мактаблар мисолида): Пед. фан. ном. ... дис. - Тошкент, 2006.
3. Жалолов Ж. Чет тили ўқитиш методикаси. - Тошкент: Ўқитувчи, 1996.
4. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности. - М.: Наука, 1986.
5. Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранных языков. - М.: 1981.
6. Mahmudov N., Nurmonov A., Sobirov A., Nabiyeva D. Ona tili: Umumta'lim maktablarining 6-sinfi uchun. - T.: 2017.
7. Юлдашева Ш.Ш. Давлат тили таълимида ўқувчилар нутқий малакаларини ўстиришнинг илмий-методик асослари. Пед. фан. ном. дисс. - Т.: 2008.

⁷ Аминова Ф.Х. Ўқувчиларни мулоқот матни яратишга ўргатишнинг дидактик асослари. Пед. фан. номз Т: 2007. - 196

ПРИМЕНЕНИЕ ДИДАКТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ В ПРЕПОДАВАНИИ УРОКА РУССКОГО ЯЗЫКА

Эралиева Муштарийхан

Teacher of the Department "Languages",
Samarkand Branch of Tashkent State
University of Economics

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7668836>

Аннотация: В основе современного образования лежит деятельность учителя. Русский язык занимает центральное место в системе начального образования. Русский язык как средство познания действительности обеспечивает не только языковые знания, но и интеллектуальное развитие ребенка, формирует понятийно-категориальный аппарат, развивает абстрактное мышление, память и воображение. В последние годы, к сожалению, наблюдается резкое снижение интереса учащихся к урокам русского языка, отсутствие стремления детей к расширению языковых навыков, повышению грамотности и культуры речи. В данной статье будут рассмотрены и рассмотрены вопросы применения дидактических методов в преподавании урока русского языка.

Ключевые слова: русский язык, метод, дидактические методы, обучение, Лингвистика, воспитание, интерес учащихся, нетрадиционный урок.

В настоящее время важнейшей проблемой, интересующей всех учителей, является повышение эффективности урока русского языка как основной формы обучения и воспитания учащихся. Занятия, проводимые в одной и той же форме, утомляют ученика. Однообразие уроков для ученика и учителя снижает эффективность учебной деятельности. Не заставляйте учить, а пробуждайте интерес, задача учителя-вызвать у ученика постоянное желание учиться. Младшему школьнику присущи возрастные особенности: неустойчивое внимание, преобладание наглядно-образного мышления, повышенная двигательная активность, стремление к игровой деятельности, разнообразие знаний. Все это усложняет работу учителя. Для поддержания внимания детей во время занятия необходимо организовать активную и интересную мыслительную деятельность. Под интерактивными методами понимаются методы, которые активизируют и побуждают обучающихся к самостоятельному мышлению, в основе образовательного процесса лежит обучение. Когда используются эти методы, педагог поощряет обучаемого к активному участию. Обучающийся участвует на протяжении всего процесса.

Поскольку традиционные методы обучения не всегда могут обеспечить усвоение материала всеми учащимися, необходимо будет умело организовать учебную деятельность на уроках. Чтобы создать условия для формирования этой деятельности, необходимо сформировать познавательную мотивацию. Творческий подход учителей к подготовке и проведению уроков может многое изменить в положительном отношении к детям. Чтобы активизировать учащихся, развить интерес, побудить их к приобретению знаний, учитель должен внедрять в практику работу и другие формы занятий их интересные разновидности и, как следствие, создавать авторские-нетрадиционные уроки.

Сегодня организацию глобализации на основе соответствия принципам науки целесообразно рассматривать как основные факторы преодоления подобных проблем. Уникальные возможности образования сейчас связаны не только с вооружением человеческого разума новыми быстрыми возможностями, но и с перестройкой его сознания. Новый этап развития человеческой цивилизации меняет представления человека о процессе становления, личностных качествах, жизненных целях и ценностях. Система образования для подрастающего поколения предъявляет новые требования к качеству. Совершенствование системы образования в свою очередь во многом зависит от последовательного внедрения новых, современных, передовых педагогических технологий в данной сфере. Учитывая, что эффективность обучения определяется тем, насколько активно учащийся участвует в этом процессе, новые стили, формы обучения дают возможность обучающимся мыслить самостоятельно, творчески подходить. Применение современных методов обучения приводит к достижению высокой эффективности в процессе обучения. Эти методы целесообразно выбирать исходя из дидактической задачи каждого урока.

Заключение, обогащение его разнообразными методами, активизирующими деятельность обучающихся при сохранении традиционной формы урока, приводит к повышению уровня усвоения обучающимися. Учитель русского языка не может руководствоваться только формальными требованиями к уроку. Для совершенствования методической деятельности педагог должен знать традиционные и нетрадиционные формы уроков русского языка, их типологию, специфику уроков в системе образования. Урок-форма организации обучения с целью усвоения учащимися изучаемого материала (знаний, умений, мировоззрительных и нравственно-эстетических представлений).

References:

1. Баринаева Е. А., Боженкова Л. Ф., Лебедев В. И. Методология русского языка, 2012.
2. Бондаренко С. М. Методика преподавания русского языка в школе. 2021.
3. Власенков А. И. Развитие обучения русскому языку. 2018.

ZULMATDA PORLAGAN YULDUZ

1. Murodova Nigina Shuxrat qizi
2. Alliboyeva Dilrabo Dilshod qizi
3. Xakimov G'ayrat Tojiboyevich

**1. Toshkent Pediatriya Tibbiyot Instituti Tibbiy Biologiya va Pediatriya ishi fakulteti
II Pediatriya 508-guruh talabasi**

**2. Toshkent Pediatriya Tibbiyot Instituti Tibbiy Biologiya va Pediatriya ishi fakulteti
II Pediatriya 306-guruh talabasi**

**3. Ilmiy rahbar: Ma'naviyat va marifat va iqtidorli yoshlar bilan ishlash
bo'limi tarbiyachi pedagogi**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7672723>

Annotatsiya: Qaraqolpoq klassik adabiyoti namoyondasi bo'lgan Berdaq shaxsi ijod jarayoni, hayoti va ijodini o'rganish ta'lim muassasalaridan boshlanishi haqida fikr yuritimiz.

Kalit so'zlar: Berdimurot Qarg'aboy o'g'li Berdaqning hayoti va ijodiga munosabat.

Boshlang'ich ta'limni avval ovul maktabida, so'ngra esa madrasada tahsil ko'rgan. Alisher Navoiy, Fuzuliy, Maxtumlul va qoraqalpoq shoiri Kunxo'ja asarlarini chuqur mutolaa qilgan, ulardan o'rgangan. U tarixni va xalq, og'zaki ijodini yaxshi bilgan. Berdaqning lirik she'rlarida, dostonlarida qoraqalpoq xalqining 18- 19-asrlardagi ijtimoiy hayoti o'z ifodasini topgan. U o'z davri voqealariga, ijtimoiy munosabatlarga zukko shoir sifatida baho beradi. Asarlarida tenglik, insonparvarlik, adolat va vatanparvarlik g'oyalari ilgari suriladi. Berdaq ijodida mehnatkash xalqning ahvoli asosiy mavzulari "Bo'lgan emas", "Soliq", "Bu yil", "Umrin" va boshqalar. Shoir haqiqat uchun, mehnatkash ommaning baxti va kelajagi uchuy fidokor kurashchilarni orzu qilgan. O'zining sherlarida "Xalq uchun", "Menga kerak" va boshqa mavzularda ko'plab bitiklarni yozib kuyga solgan. Tarixiy mavzudagi "Avlodlar", "Omongeldi", "Azadosbiy", "Ernazarbiy" asarlarida shoir xalq qahramonlarini faxr bilan kuylaydi. Berdaqning "Avlodlar" asari tarixiy voqealar salnomasi bo'lib, qoraqalpoq xalqi bilan boshqa turkiy xalqlar hayotidagi mushtarak voqealar qalamga olinadi, qabila va xalqlarning kelib chiqishi haqidagi fikrlari bayon qilinadi. Berdaq ba'zi ta'magir ruhoniylarning kirdikorlarini fosh etib "Yaxshiroq", "Shekilli" kabi sherlarida va boshqa asarlarida yozadi. Ayollar huquqini himoya qiladi, yoshlarni vatanni sevishga, ma'rifat cho'qqilarini egallashga chaqiradi o'zining "O'g'limga", "Ahmoq bo'lma" va boshqalar sherlarida ham ko'plab pand nasixatli tarizda muammolarni yoritadi. She'riy mushohadalari va hayotga qarashlarida Berdaq mehnatkashlarning baxtiyor yashashini orzu qildi. Xalqni baxtli qilish haqida o'ylar ekan, Allohdan madad so'rab quyidagi "Yordam ber" sheri orqali, baxt haqida fikr yuritadi. "Izladim" sheri orqali esa odil podshoni orzu qiladi "Kerak" sheri bilan baxtiyor yashaydigan jamiyat qurilishiga umid qiladi. Berdaq ijodi xalq og'zaki adabiyoti an'anasiga yaqin turadi. Ijodi serqirraligi, asarlarining g'oyaviy va badiiy yuksakligi bilan qoraqalpoq adabiyoti tarixida asosiy mavqeni egallaydi. Uning ko'pgina asarlari o'zbek va boshqa xalqlar tillariga tarjima qilingan. Nukus shahrida Berdaqga haykal qo'yilgan, musiqali drama teatri, ko'cha va maktabga Berdaq nomi berilgan. Berdaq shoirlik, baxshichilik, sozandalikda tengi yo'q, is'tedodli shaxslardan hisoblangan. Zamonasining taniqli va barchaning hurmadiga sazovor bo'lgan, elardog'idagi shoir bo'lgan. Berdaq yoshligidanoq ilmga chanqoq, ziyrak, bola edi. Berdaq islomning muqaddas kitobi bo'lgan Qur'oni Karimni va dunyo tarixi va adabiyotini o'rgangan. Shoirning ilmga bo'lgan mehri va chanqoqligini hozirgi zamon yosh avlodlariga o'rnak qilib ko'rsatsek arziydi. Qoraqalpoq klassik adabiyotining

buyuk shoiri Berdaq Qarg'aboy o'g'lining boy va mazmunli ijod namunalarini bizgacha yetib kelgan sherlaridan bir olam mano olish mumkin. Misol tariqasida o'sha zamonning ilim yo'lidagi mashaqqatlarini qiyinchiliklarini quyidagi misra orqali ko'rib chiqsak. Zamon qanday zamon bo'ldi Qarag'ay boshin sho'rtan chaldi. Bir nechisidan ko'nglim qoldi. Yorug' yo'lni izlar bo'ldim. Bu misralarda shoir o'z xalqining orzu armonini ifoda etishga, o'sha davrning nohaqliklarini va ilim yo'lidagi mashaqqatlarni yoritishga harakat qilib sher orqali ifoda etgan. Berdaq o'zning sherlarini qo'shiq qilib kuylab qo'shiqlarida xalqni o'z haqini talab etishga, ozodlik harakatlariga undagan. Berdaqning barcha ijod namunalarida xalqning turmush sharoiti, o'sha zamonning ijtimoiy va siyosiy hayoti haqida to'la tasavvurga ega bo'lish mumkin. Shoir o'z asarlarida xalq boshidagi og'ir ahvol, kambag'allik, haqidagi qo'shiqlari bilan xalqqa taskin berishga harakat qilgan. Mana shu qo'shiqqa aylangan she'ridan to'rt misrani misol sifatida qarasak. Berdaq der so'zimni aytib ketayin Boqqin xo'r umrin netayin Bo'lmasa dunyoni harob etayin Qani, menga Israpildin surn ber Misralari orqali shoir o'z qalbidagilarni ifodalagan. Berdaq yashashgan zamon ziddiyatli kurashlar zamoni bo'lgan. Bu to'g'risida faqatgina qo'shiqlarda emas ijodiy faoliyatidagi barcha asarlarida ko'rish mumkin. "Ko'rindi", "Zamonda", "Panoh ber", "Oqibat", "Davru davron", "Ko'zim", "Bo'lmadi", "Ayrimoq" va boshqa qo'lyozmalar ham yozilgan. Berdaq xalqning o'tli dardiga malham bo'luvchi harorat bag'ishlash barobarida, kitobxonga hassos shoir dard-alamlaridan xabar yetkazishga qodir bo'lgan buyuk xalq kuychisidir. Buni yaxshi anglagan shoir o'z she'rlaridagi kechinmalar mohiyatiga ishora qilish orqali kitobxonni bilim olish uchun diqqatini qaratish kerak bo'lgan nutalarga alohida urg'u berib asarlar, she'rlar yozgan. Berdaqning hayot yo'li va ijodi haqida qancha ko'p so'zlasakda oz. Shuning uchun yoshlarimiz o'rtasida Berdaqning ijodini keng targ'ib qilish va asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilish va yosh avlodga yoshlarimizga xalqimizga ommaga tanishtirish lozim. Mashhur adabiyot va san'at arbobi xalq shoirining porloq xotirasi hurmatiga Nukus va boshqa shaharlar ko'chalariga, bog' xiyobonlarga, kinoteatrlarga Berdaqning nomi berilgan. Mamlakatimizdagi nufuzli teatrlardan biri Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat musiqali teatri nafaqat o'zimizda, balki chet ellarda ham mashhur. Albatta, yuqoridagi kabi misollarni ko'plab keltirish mumkin. Ammo gap ularnin soni emas, balki salmog'ida ekanligini ta'kidlash lozim. Umuman, Berdaq she'riyati adabiyotimiz tarixida o'ziga xos o'rin tutadi. Binobarin, uning ibratli hayoti, sheriyyati va asarlaridagi ma'naviy merosi bugungi kunda yoshlar qalbida yuksak insoniy fazilatlarini kamol toptirishda, barkamol avlod tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Agar biz ajdodlarimiz boy tarixiy ma'naviy merosini o'rgansak turli xil xatarlarga qarshi o'z vaqtida qati'yat va izchillik bilan kurash olib bormasak, turli zararli oqimlar bizning yurtimizga ham kirib kelishi mumkin. Buning uchun adiblarimiz ijodlaridan Berdaq hayoti va ijodidagi sherlari yoshlarimizni o'zining sherlari dostonlaridagi bunyodkorlik ilimga intilish xalqqa xizmat qilish g'oyalari bilan o'zining girdobiga tortib ketishi uchun qaraqalpoq tilidan boshqa tillarga ham tarjima qilsak ko'p tilli xalqimiz yoshlari o'qib o'rganishadi. Berdaq she'rlarida ota-ona, oila, el-yurt oldidagi burchi va mas'uliyati hamda vatanparvarlik kabi g'oyalarni ilgari suradi. Yoshlarni bugungi internet xurujidan asrash uchun Berdaq kabi xalqparvar fidoiy adiblarning asralarini sherlarni turli tillardagi badiy kitoblarni ona tilimiz bo'lgan o'zbek tiliga tarjima qilish kerak. Yoshlarni faqat bir kunlik hayot bilan yashaydigan xudbin kimsalarga aylanib qolishini oldini olish maqsadida adabiyot, san'at, sport bilan band qilish kerak. So'zimning oxirida Qoraqalpoq xalqining adiblaridan biri Berdaq Qarg'aboy o'g'lining ijodi va hayot yo'lini chuqur o'rganmog'imiz, yoshlarimiz o'rtasida keng

targ'ib qilish ishlarini yanada jonlantirish lozim. Berdaq hayoti va ijodini targ'ib qilishda inovatsiyalardan keng foydalanib Berdaqning she'rlarini zamonaviy tarzda kuylanishini, asarlaridan sahnalashtirilgan qisqa video lavhalarni tayyorlash hamda kino filmlar yaratish orqali adibning faoliyatini yoritish ayni maqsadga muvofiq bo'ladi deb bilamiz.

References:

- 1."Berdaq milliy madaniyatimizning buyuk namoyondasi " nomli metodik qo'llanma.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 29.12.2020.
- 3."Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz Sh.M.Mirziyoyev.
4. B. Qurbonboyev Berdaq va o'zbek adabiyoti, T., 1986.
5. www. Prezidenti uz.
6. www.gazeta.uz

EXPERIMENTAL STUDY OF THE EFFICIENCY OF THE METHOD OF DEVELOPING THE PHYSICAL QUALITIES OF PRESCHOOL CHILDREN

1.Soliyev Ilhomjon Sobirjonovich

2.Khujamberdiyeva Khurshida

1.PhD, Doctor of Philosophy in Pedagogy Fergana State University

2.Faculty of Preschool and Primary Education, Fergana State University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7672764>

Annotation In this paper, the author introduces the developed complex of outdoor games, which created favorable conditions for fixing the basic program material, the main types of movements. A comparative analysis of the results of the conducted pilot study was carried out.

Key words: preschool education, physical development, need, pedagogical influence, research, exercises, abilities.

In this paragraph, we describe the experimental work carried out in the preschool educational institution on the problem of the development of the physical qualities of preschoolers in the process of physical fitness, but for this, at the beginning, we pay attention to the health groups of each child. And then, using the research methods used in the experimental work, such as: control tests (tests), pedagogical experiment and mathematical and statistical methods, we analyze and process the data obtained, which is fully consistent with the logic of the study.

Before assigning children to a particular health group, it is necessary to study and evaluate their condition according to four main criteria: the presence or absence of diseases; level of physical and mental development, harmony of development; the level of the physical systems of the body; resistance to harmful environmental factors (including diseases).

It can be seen from the data in the table that, in general, the observed group is physically developed. The growth of preschoolers 4-5 years old ranges from 93 to 104 cm, which is close to normal. The weight of preschoolers is also normal and ranges from 17 to 23 kg.

In the group, **54%** of practically healthy children and **46%** of children with developmental deviations. **23%** of children have a posture disorder.

The most common diseases are: respiratory tract infections and gastrointestinal disorders.

Successful solution of the problems of development of physical qualities largely depends on the possibilities of timely and correct control over the preparedness of those involved. In this regard, the method of control tests carried out using various standards, samples, exercises and tests has become widespread. Their application allows teachers to determine the state of fitness among students, the level of development of physical qualities and other indicators, and ultimately allows to judge the effectiveness of the applied method of developing physical qualities. In our pedagogical research, we have identified the degree of physical condition of preschool children.

Determination of the physical condition of children with the help of physical activity.

Run

In preschool children, three types of running can be conditionally distinguished by speed: fast running, running at an average speed and slow running. These types of running have different effects on the body and are used to solve various problems of physical education of children.

Fast running is the main part of many exercises, it is widely used in games, relay races and independent activities of children. For fast running, distances from 10 to 30 m. The speed of running in children increases with age, and, accordingly, the time for running a distance decreases.

Fast running has a significant impact on the activity of the main body systems. So, the pulse rate during running increases to 130 beats / min and can reach 170-180 beats / min, but at the same time, its rapid recovery is noted: already at the 1st minute it decreases to 130-140 beats / min and at 2- 3rd min returns to the original level. In order to develop speed, speed-strength qualities and increase the functionality of children, fast running is combined with other movements, repeated in a game or relay race 4-5 times after a short break.

Running at an average speed is the most important means of educating general endurance in preschoolers. The speed of such a run is 50-60% of the maximum running speed for children of each age. In the middle group, it ranges from 2.0 to 2.2 m/s, in the senior group - from 2.2 to 2.4 m/s, in the preparatory group - from 2.4 to 2.7 m/ s .

A long run at an average speed requires a significant increase in oxygen delivery to working muscles and organs, which enhances lung function and increases blood flow. The pulse rate for the first 30 seconds rises to 160 beats/min and during running it ranges from 160 to 170 beats/min. The duration of such a run is ensured by the fact that in the process of it there is a constant alternation of tension and relaxation of the muscles, the restoration of their performance.

Slow running is also an important means of developing endurance in children. Physical activity during slow running is less intense. The pulse rate during running increases to 135-145 beats / min. The activity of the respiratory and cardiovascular systems fully meets the needs of the body for the delivery of oxygen directly in the process of running itself.

The educator, doctor, nurse, observing the children during classes, note the presence of external signs of fatigue and the degree of their severity (Table 2).

Table 2

External signs fatigue

Observed signs and condition of the child	Degree expressiveness fatigue	
	small	Medium
Coloring skin face , neck	Slight redness of the face, calm expression	Significant redness of the face, tense expression
sweating	Minor	Expressed sweating faces

Breath	Some rapid	Sharp rapid
movements	Cheerful , tasks performed clearly	Uncertain, fuzzy, additional movements appear. Some children have motor excitation, others have retardation
well-being	Good , complaints No	Complaints of fatigue, refusal to continue tasks

With pronounced, unacceptable fatigue, all signs appear strongly. In this case, the teacher should make changes to the lesson plan: limit the load for children with moderate and pronounced signs of fatigue, reduce the number of repetitions of exercises, exclude more difficult ones, lengthen rest, etc. If pronounced signs of fatigue are observed in most children, then the content of the lesson does not correspond to the level of physical fitness of children and it is necessary to restructure it.

It should be borne in mind that in preschool children, functional changes are determined not only by the volume and intensity of muscle activity, but also by the form of physical exercises, as well as the emotional mood of children. Positive emotions reduce fatigue, with intense activity, attention does not dissipate, enthusiasm appears. However, it should be remembered that a preschooler is characterized by increased excitability, so even positive emotions should not be excessive: it is necessary to alternate exercises that increase emotional tone and exercises that require attention.

When exercising control, it is necessary to ensure that when performing exercises, the teacher pays attention to the education of correct posture and the formation of the arch of the foot.

Movements such as walking, running, climbing, etc., if performed correctly, contribute to the formation of correct posture. A number of exercises are specifically used for this purpose: exercises for the muscles of the shoulder girdle, back and abdomen. The development and strengthening of these muscle groups, mainly extensor muscles, contribute to the creation of the so-called "muscle corset", the development of correct posture. Each lesson offers exercises to develop and strengthen the arch of the foot (walking on toes, heels, climbing stairs, walking on a reduced footprint, running, etc.), but all these exercises must be performed methodically correctly.

When performing physical exercises, children should be taught to breathe correctly, this is especially important during outdoor activities. Deep breathing naturally appears in the process of performing various physical exercises. At rest, preschoolers breathe more superficially (this is due to the anatomical and physiological characteristics of the respiratory organs), therefore, oxygen delivery to organs and tissues is less. With systematic training, a stereotype is developed that provides the correct, rhythmic combination of deep breathing with movements. During outdoor activities, children should be taught to breathe through the nose, mouth, and to combine breathing with movement.

In the cold season (especially in winter), more attention should be paid to nasal breathing, especially in groups of children who have not previously been tempered. But at the same time,

one should not be afraid when, when running, walking or doing other exercises with voluntary breathing, children breathe through their mouths. As a rule, breathing through the mouth alternates with nasal breathing (if the child's nose is cleared of mucus), and the flow of cold air is replaced by warm, warmed and purified air passing through the nasal passages. This is a good tempering agent. Gradually, in the process of training, children develop rhythmic and deep breathing; they breathe not only through the mouth, but also through the nose, and the efficiency of nasal breathing increases.

The physical fitness of children was assessed according to the following parameters: running 10 m from the start (s), running 30 m from the start (s), shuttle run (s), jump from a place (cm), running jump (cm), the number of squats in 30 s.

To evaluate the test results, an assessment scale of physical fitness was used - Table 3.

Table 3 - Estimated scale physical training

Age , years , month	Level physical training				
	higher	higher Wednesday	average	below Wednesday	short
	100% and above	85- 99%	70- 84%	51-69%	50% and below
	5 points	4 points	3 points	2 points	1 point
pull up boys					
6.0-6.5	3 and above	2	1.5	1	0
6.6-6.11	4 and above	3	2	1	0.5 and below
7.0-7.5 _	4 and above	3	4	1.5 _	1 and below
Torso lift in sec , times in 30 sec Girls					
6.0-6.5	24 and above	20- 23	16- 19	10-15	9 and below
6.6-6.11	25 and above	21- 24	16- 20	11--15	10 and below

7.5	7.0- and up	28	23- 27	18- 22	12-- 17	11 and below
Standing Long Jump (cm) Girls						
6.5	6.0- and above	110	99- 109	88- 98	74- 87	73 and below
6.11	6.6- and above	120	109- 119	98- 108	84- 97	83 and below
7.5	7.0- and above	123	111- 122	99- 110	81- 98	90 and below
Standing Long Jump (cm) Boys						
6.5	6.0- and above	122	109- 121	96- 108	80- 95	79 and below
6.11	6.6- and above	128	115- 127	102- 114	86- 101	85 and below
7.5	7.0- and above	130	117- 129	104- 116	88- 103	87 and below

The result of control tests before the start of the pedagogical experiment in the control and experimental groups

Visually, the results of the study in the experimental group can be presented in the form of diagrams. The diagram shows the indicators of the jumping up of the subjects.

Diagram 1.

To identify the effectiveness of the development of physical qualities of preschoolers in both groups, after a two-month general preparatory period, control testing is carried out, with the help of which it is supposed to identify the level of development of physical qualities of preschoolers in the control and experimental

Table 6 - Comparative indicators of the development of physical qualities of preschoolers

Groups	experimental		control			
	Before	After	increase	Before	After	increase
Tests	exp .	exp .		exp .	exp .	
Standing high jump	4.9	9.25	.5	5.9	6.9	
	.6	.6		.9	.9	

According to the results of the calculations, there is a trend towards an increase in the development of the physical qualities of preschoolers in both groups, however, in the experimental group, in all three tests, the growth in the physical qualities of preschoolers is much higher in percentage terms. Individual indicators of the increase in the development of physical qualities of preschoolers according to the results of the test for measuring strength.

Individual indicators of the increase in the development of physical qualities of preschoolers according to the results of the test that determines the coefficient of endurance.

Therefore, the differences between the arithmetic mean values obtained in the experiment are considered reliable, which means that there are enough grounds to say that the experimental

method for the development of physical qualities turned out to be more effective than the other one used by the control group.

Thus, we can say that mobile, story games-exercises are an important activity in the development of physical qualities in children of preschool groups.

References:

1. Alimdjanovna, X. M. (2022). CLIMATE CONTROL AND LIGHT CONTROL IN A SMART HOME. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 8, 149-155.
2. Jo'rayev, V. T. (2019). The advantage of distance learning courses in the process of education. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(9), 220-224.
3. Jo'rayev Vohid Tojimatovich, A. M. (2022). Working With Geospatial and Descriptive Data in A Geoinformation System. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 11, 113-116.
4. Mashrabjonovich, O. J., & Evelina, U. (2022). Features of the Development of Communication Skills in Children of Senior Preschool Age in Play Activities. *International Journal of Formal Education*, 1(10), 192-197.
5. Mashrabjonovich, O. J., & Nargiza, K. (2022). Development of Creative Abilities in Pupils of Preparatory Groups. *Journal of Intellectual Property and Human Rights*, 1(10), 106-109.
6. Mashrabjonovich, O. J., & Nargiza, K. (2022). Development of Creative Abilities in Pupils of Preparatory Groups. *Journal of Intellectual Property and Human Rights*, 1(10), 106-109.
7. Mashrabjonovich, O. J., & Nigora, K. (2022). Features of the Development of Logical Thinking in Children of the Older Preschool Age. *International Journal of Formal Education*, 1(10), 198-203.
8. Matmusayeva, M. (2022). MEDIA SPACE AND ITS INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF PRESCHOOLERS. *Modern Journal of Social Sciences and Humanities*, 4, 358-361.
9. Matmusayeva, M. (2022). THE IMPORTANCE OF INNOVATION AND INFORMATION TECHNOLOGY IN IMPROVING EDUCATIONAL EFFICIENCY. *Research Focus*, 1(4), 291-295.
10. Matmusayeva, M. (2022). THE IMPORTANCE OF POETIC TEXTS IN THE UPBRINGING OF YOUNG CHILDREN. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(11), 1101-1107.
11. Maxamadalievna, Y. D. (2022). USE OF PRESIDENTIAL NAMES IN UZBEK CHILDREN'S TEXTS. *Gospodarka i Innowacje*, 22, 68-70.
12. Maxamadalievna, Y. D., & Matmusaeva, M. (2021). On Lingvofolcloristic Units. *International Journal of Culture and Modernity*, 11, 169-171.
13. Mukhtoralievna, Z. S. (2021). The Use Of Vocabulary Words In The Dictionary Given In The Textbook Of The 1st Class Native Language And Reading Literacy. *International Journal Of Culture And Modernity*, 10, 39-42.
14. Mukhtoralievna, Z. S. (2022). Develop Students' Speech by Working on Synonyms and Antonyms in Grades 3-4 in their Native Language Classes. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 6, 125-130.
15. Muxtoraliyevna, Z. S. (2022). ENANTIOSEMANTIK KONGRUENTLIK. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(11), 105-109.

16. Sobirjonovich, S. I. (2022). Cooperation Technologies: As an Available and Effective Method in Preschool Education. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY*, 3(12), 184-189.
17. Sobirjonovich, S. I. (2022). PARTNERSHIPS OF A PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION AND SOCIETY AS A FACTOR OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(12), 317-319.
18. Toirjonovich, A. Z. (2022). BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 92-96.
19. Toirjonovich, A. Z. (2022). XALQ O'YINLARINING ETNOPEDAGOGIK TASNIFI. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 77-81.
20. Tojimamatovich, J. V., & Alimdjanovna, X. M. (2022). Basic Concepts of the Smart Home System. *International Journal of Culture and Modernity*, 17, 7-13.
21. Uljaevna, U. F. (2022). Development of creative activity of preschool children in art game as a psychological and pedagogical problem. *barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 47-51.
22. Uljaevna, U. F. (2022). Necessary conditions for the development of creative thinking in future teachers. *Modern Journal of Social Sciences and Humanities*, 4, 444-448.
23. Uljayevna, U. F. (2022). Creolized texts, their features and possibilities. *barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 668-673.
24. Zokirov, M. T., Zokirova, S. M., & Dadabayeva, S. S. (2021). About The Influence Of The Uzbek Language In Rishtan Tajik Dialects Of Ferghana Region. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(4).
25. Абобакирова, О. (2015). Современные проблемы и инновационные подходы подготовки детей к школе. *Молодой ученый*, (3), 891-893.
26. Абобакирова, О. Н. (2022). ЛАТИФ МАҲМУДОВ ҲИКОЯЛАРИНИНГ СЮЖЕТ ҚУРИЛИШИДАГИ ЎЗИГА ХОСЛИКЛАР. *SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 1(2), 197-202.
27. Абобакирова, О. ЎЗБЕК БОЛАЛАР ҲИКОЯЧИЛИГИНИНГ УСЛУБИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ УЗБЕКСКОГО ДЕТСКОГО ПОВЕСТВОВАНИЯ STYLISTIC PECULIARITIES OF THE UZBEK LITERARY WORKS FOR CHILDREN.
28. Арипов, З., & Сайдумарова, М. (2021). Zamonaviy o'qitish metodlari orqali iqtidorli o'quvchilarni tarbiylash va rivojlantirish. *Общество и инновации*, 2(12/S), 86-92.
29. Солиев, И. С., & Муродиллаевич, Қ. Н. (2020). Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг ахборот компетентлигини ривожлантириш. *Образование*, 9, 10-11.
30. Солиев, И. С., & Муродиллаевич, Қ. Н. (2020). Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг ахборот компетентлигини ривожлантириш. *Образование*, 9, 10-11.

XALQ OG'ZAKI IJODINING BOSHLANG'ICH SINFLARDAGI TARBIVAVIY AHAMIYATI.

N.Olimova

FarDU o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7672785>

Annotatsiya:

Kalit so'zlar: Ertak, maqol, topishmoq, rivoyat, xalq og'zaki ijodi, masal, ma'naviyat Bolalarni tarbiyalashda xalq dostonlari, ertaklar, maqol va topishmoqlar, masal va rivoyatlar, terma va qo'shiqlar va boshqa ko'plab xalqona janrlarning o'rni beqiyosdir., dunyoqarash, qadriyat.

Yangi O'zbekistonimizda milliy qadriyatlarimiz tiklanayotgan hozirgi davrda xalqimiz yaratgan madaniy merosini yosh avlod shuurida tasavvur hosil qilish, qadriyatlarimizni har tomonloma o'rgatish va tadbiiq etish davr talabidir. Qolaversa, bu esa har bir shaxsning zimmasidagi mas'uliyati hisoblanadi. Shunday mas'uliyatini his etgan insonlar esa yosh avlodni izlanuvchan, mehr-oqibatli, yurtsevar, elparvar, yangicha fikrlaydigan qilib tarbiyalashda o'z hissasini qo'shadi. Buyuk allomalarimizning ibratomuz hayotlari, xalq tinchligi va or-nomusi haqidagi asarlari judayam qimmatlidir.

Rivoyatlar mavzu doirasidan tahlil va misollar bilan yoritiladi. Rivoyatlarni o'rganish doimo yosh avlod uchun qiziqarli va muhim manba hisoblanadi. Latifa va topishmoqlar esa hozirjavoblikka, tez aytishlar so'zlarni har doim to'g'ri talaffuz qilishga, maqollar so'zga ko'rk berishga muhim ahamiyat kasb etadi. Qo'shiqlar xalqimizning quvonchini, shodligini yoki g'am-hasratini ifodalaydi. Ertaklar bolalar fantaziyasini o'stirishga katta xizmat qiladi. Har bir aytilgan ertak bolalarda o'zgacha taassurot qoldiradi. Bolalar doimo sehgarga o'xshab qolishni xohlaydi, sehrli buyumlari bo'lib qolishni xohlaydi, behisob kuchga ega bo'lib qolishni istaydilar va har bir ertak qahramonini, avvalambor, o'zida ko'radi. Ertaklar yordamida koinotga chiqadilar, yerning tagiga kiradilar, yerning tog'-u toshlari va sahrolarida yuradilar. Ana shu davr mobaynida esa nima yaxshi-yu, nima yomon ekanligini anglay boshlaydilar. Bolalar ulg'aygani sari ertakchi bo'lib boradilar. O'zlaridan kichiklarga ertaklar aytib beradilar, ba'zida esa o'zlari yaxshilik haqida ertaklar to'qib aytadilar. Umuman olganda, xalq og'zaki ijodi yosh-u qari uchun "Donishmandlik majmuasi" hisoblanadi. Asrlar davomida xalq og'zaki ijodi doim hamma uchun birdek zavqli va kerakli badiiy asar turi bo'lib qolaveradi. Ma'naviyat – qadim qadimdan insonni shaxsiy ijobiy sifatleri, qarashlari, xatti-harakatini, Vatani va yaqin atrofidagi kimsalarga bo'lgan ijobiy sifatlerini boshqaruvchi omildir. Ma'naviyatsiz inson esa loqayd va axloqsiz bo'ladi. Bunday insonlar esa ma'naviy qashshoq va muqaddas tushunchalardan yot shaxsdir. Shuning uchun ham yoshi ulug' insonlar birinchi navbatda farzandlarini ma'naviyatli qilib tarbiyalashga xarakat qiladilar. Bolalarni tarbiyalashda xalq dostonlari, ertaklar, maqol va topishmoqlar, masal va rivoyatlar, terma va qo'shiqlar va boshqa ko'plab xalqona janrlarning o'rni beqiyosdir. O'tgan asrgacha bugungi kunimizdek radio, televideniya, internet kabi ta'lim va ma'rifat tarqatuvchi tizim bo'lmagan. Bu vazifani xalq og'zaki ijodi bajargan. Natijada esa xalq og'zaki ijodi bilan birgalikda xalq pedagogikasi tashkil topgan. "Ertaklar – yaxshilikka yetaklar" deb bejiz aytishmagan. Ertaklarning tarbiyaviy ahamiyati katta. Chunki ertaklarda og'rilik jazolanadi, yolg'onchilikning oqibati doimo yomonlik bilan tugaydi; yomon hislatlarning barchasi oxir oqibat tanazzulga yuz tutadi.

Ertak – hayot haqiqati bilan bog‘liq bo‘lib, fantastik hamda hayotiy uydirmalar asosida qurilgan, didaktik g‘oya tashuvchi og‘zaki hikoyalardir¹. Bolalarni ertak o‘qishga qiziqishlarini hisobga olib quyidagicha tasnif qilish mumkin:

- Ilk bolalik davridagi ertaklar (0 yoshdan 2 yoshgacha)
- Kichik yoshli bolalar ertaklari (2 yoshdan 6 yoshgacha)
- O‘rta yoshli bolalar ertaklari (7 yoshdan 11 yoshgacha)
- O‘smir yoshli bolalar ertaklari (12 yoshdan 16 yoshgacha)

Ilk bolalik davridagi ertaklar (0 yoshdan 2 yoshgacha), asosan, judayam sodda va ixcham, bolalarni tinchlantirishga qaratilgan bo‘ladi. Bu yoshda bolalar ertakni to‘liq tushunmasalarda, ona mehrini ertak orqali his qiladi. Bosh maqsadi farzandini erkalatish va tinchlantirishga qaratilgan bo‘ladi.

Kichik yoshli bolalar ertaklari esa ancha ertakni tushunib qoladilar. Kulguli va g‘amgin joylarini ajrata oladi. His tuyg‘uga berila oladi. Haqiqiy ertakni ichida yashay oladi. Ertak ixcham oz personajli, qisqa matnli va judayam qiziq bo‘lishi kerak. Ana shunda bolalar zerikib qolmaydilar. Ertaklar asosan hayvon va qushlar haqida bo‘ladi. Obrazlari o‘zining yaqin qarindoshlari bilan bir xil bo‘lganligi bois qiziqib tinglaydilar (bobo, buvi, ota-ona va tog‘a va h.k.). Masalan, “Ur to‘qmoq”, “Oltin tarvuz”, “Qarg‘avoy” kabi. Ertak doimo an‘anaviy qolipda boshlanib tugaydi. “Bir bor ekan, bir yo‘q ekan, och ekan, to‘q ekan, bo‘ri bakovul ekan, tulki yasovul ekan, qarg‘a qaqimchi ekan, chumchuq chaqimchi ekan, g‘oz karnaychi ekan, o‘rdak surnaychi ekan, tovuq qoq etti, bilmadim qaqqa ketti” tarzida boshlanib, oxirida 40 kecha-yu kunduz to‘y qilib, murod maqsadlariga yetibdilar deb yakunlanadi.

O‘rta yoshli bolalar ertaklari. Bu yoshda bolalarning fikrlash doirasi ancha kengayadi. Shuning uchun ertaklarni hajmi ham kattalashadi, falsafiyli oshadi, fikrlashga chorlaydi, qisman o‘ylab xulosa chiqarishga harakat qiladilar. Voqea hodisalarning ko‘chma ma‘nosini ham tushunib yetishga harakat qiladilar. Hayvonlar haqidagi ertaklar hayvonlarga nisbatan mehrli bo‘lishni ifodalash bilan hayvonlar zaminida inson obrazini ko‘chgan ekanligi ham idrok eta boshlaydilar. O‘zlarining salbiy sifatlarini ko‘rib xulosa chiqaradilar. Ko‘p ertak o‘qigan bolalarda mehr-shavqat va mulohazakorlik hislari yaxshi rivojlanadi. Masalan, “Maymun bilan durroj” ertagini oladigan bo‘lsan. Bu ertak qisqa ammo mazmunan keng tushunchaga ega bo‘lgan ertakdir. Ertakda faqat maymunni dumi qisilib qolib, azobda qolgani emas, balki birovlarining ishiga burun suqmaslik haqida fikr yuritilganligini ko‘rishimiz mumkin. Shu mazmundagi “Rostgo‘y bola” va “Uch o‘g‘il ertagi esa” bolalarni birdamlikka, rostlikka, baquvvat bo‘lishga chorlaydi.

O‘smir yoshli bolalar ertaklari. Bu yoshli bolalarda aqli bo‘lishni xohlash bilan birga judayam kuchli bo‘lishni xohlaydilar. Kattalarni suhbatiga qo‘shilgisi, o‘zining fikrlarini bildirgisi keladi. Katta-katta ishlarni amalga oshirgisi keladi. Ko‘proq e‘tibor talab qiladi. Ko‘p narsalarga harakat qilmasdan osongina erishgisi keladi. Shuning uchun ham bu yoshda ertaklarning ahamiyati ham keraklidir. Masalan “Susambil” va “Uch og‘a-ini botirlar” ertagi bolalarni ko‘p eshitishni, shoshmasdan qaror qabul qilishni o‘rgatadi. Qahramonlik qilish oson eamsligini, uning uchun jumboqlarni yechishni bilishi kerakligi, aql bilan ish qilishni o‘rganish kerakligi, tasodifiy holatlarda yeti o‘lchab bir kesib keyin xulosaga kelish kerakligi o‘rgatiladi.

¹ Madayev O., Sobitova T. Xalq og‘zaki poetik ijodi. –Toshkent: “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2003.

Xulosa qilib aytganda, Ertaklarni yosh xususiyatlariga mos bo'lishi, bolalarni dunyosini ag'dar-to'ntar qilib yubormasligi ham muhimdir. Chunki "Qizil shapkacha" ertagi(rus xalq ertagi)ni oladigan bo'lsak. Ertakning oxiri yaxshilik bilan tugashi uchun bo'rining halok bo'lganini ko'rishimiz mumkin. Bu esa bolalarni o'ylantirib qo'yadi. Avvalgi eshitgan hayvonlar haqidagi ertaklariga havotir bilan qaraydi. Ishonchsizlik paydo bo'ladi. Hayvonlarga nisbatan mehri nafratga aylanadi. Shuning uchun bunday ertaklar ikki xil yakun qilinsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Ertak so'ngida bo'rining halok bo'lishi ammo buvi va nabiraning tirik chiqishi sal bo'lsada g'alizlikni oldini oladi. Ammo to'liq emas. Shuning uchun ham bolalarda bunday ertaklarni o'qish tavsiya etilmaydi.

References:

- 1.Madayev O., Sobitova T. Xalq og'zaki poetik ijodi. –Toshkent: "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2003.
- 2.Imomov K., Mirzayev T., Sarimsoqov B., Safarov O. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. – Toshkent," O'qituvchi", 1990.
3. Jumaboyev M. "Bolalar adabiyoti va folklor". –T.,O'qituvchi, 1990.
4. Madayev O., Sobitova T. Xalq og'zaki poetik ijodi. –Toshkent: "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2003.
5. M.Umarova, X.Xamroqulova, R.Tojiboyeva 4- sinf "O'qish" kitobi 2019- y

ПРИМЕНЕНИЕ СТРАХОВАНИЯ В СФЕРЕ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Абдураззокова Зарнигор

Слушатель по направлению:

Управление страховыми компаниями

Банковская финансовая академия Республики Узбекистан

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7672793>

Причины развития направления банковского функционирования в отдельной платформе, защиты и безопасности стало страхование банковских рисков, обеспечивающее гарантийную безопасность. Взаимопонимание между страхователем и страховщиком (то есть между партнерами), основывается из-за рискованной задачей страхования.

Банковское страхование является основой и гарантийной защитой финансового положения этого института. Учитывая недостаточное развитие этого вида страхования в нашей стране можно сказать, мы на пороге прогрессирования деятельности страховых компаний. Как известно, страны третьего мира являются экономически развитыми и в этих странах банковское страхование является неотъемлемой частью банковской деятельности.

Страховая компания считается особым институтом по своей сути, которая способна удовлетворять все эти потребности. Удачная страховая компания дополняет, объединяя полезные коммерческие продажи в единую, сфокусированную на нуждах потребителя услугу.

Банки также могут реализовать услуги накопительного страхования, Тогда банковский институт от лица страховой компании получает денежные средства в свой счет, которые обеспечивает налоговыми льготами и залогом при потребительском кредитовании.

Банковские организации снабжают современными технологиями и коммуникациями потенциальных клиентов, что в свою очередь обеспечивают комфортные условия для совершения операций, тем самым повышая удобство оплаты страховой премии, получения страхового возмещения и контроля отношений со страховой компанией. Тем самым имея существующий опыт для нашей страны недостаточно зарубежного опыта, которые позволили бы развитие банковского страхования. Для дальнейшего развития банковского страхования огромным препятствием являются банки которые располагают огромной базой клиентуры, тем самым став хорошим игроком финансового очага на рынке страхования.

Существующие каналы продажи страховых услуг обходятся страховым компаниям достаточно дорого, что тормозит развитие рынка страхования. На развитие данного сегмента финансового рынка, влияет несовершенное налоговое и экономическое законодательство, а также последствия падений платежеспособности клиентских групп, вследствие экономического кризиса.

References:

1. Закон Республики Узбекистан «Страховая деятельность», 2002.
2. Галаганов А. П. Страховое дело М. Академия, 2009.
3. Динамика основных показателей финансового рынка Узбекистана. Бизнес Вестник Востока, 2016.

CHIZIQLI TENGLAMALAR SISTEMASI

1. Jo`raboyeva Moxinur Azamjon qizi
2. Muhammadqodirova Shodiya No`monjon qizi

1. Andijon Davlat Pedagogika Instituti
Matematika va Informatika yo`nalishi

2-bosqich talabasi

2. Andijon Davlat Pedagogika Instituti
Matematika va Informatika yo`nalishi

2-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7676188>

Annotatsiya: Ushbu maqolada chiziqli tenglamalar sistemasi va uning yechilish usullari keltirilgan. Tenglamalarning fanlar bo'yicha aloqaga kirishishi haqida ham so'z boradi.

Kalit so'zlar: Tenglama, chiziqli tenglama, matematika, yagona yechim, koeffitsient.

Tenglama-ikki yoki undan ortiq ifodalarning o'zaro bog'langanini ko'rsatuvchi matematik tenglik. Tenglamalardan matematikaning barcha nazariy va amaliy sohalarida hamda fizika, biologiya va boshqa ijtimoiy fanlarda foydalaniladi.

Chiziqli tenglama- bu ikkala tomoni ham birinchi darajali (no`malum) ko`phadlardan iborat tenglamalar.

Chiziqli tenglamalar (matematikada)- noma`lumlarining faqat birinchi darajalari aniq koeffitsientlar bilan qatnashib, ularning yuqori darajalari, o'zaro ko`paytmalariva murakkab funksiyalari qatnashmagan tenglamalardir.

Bir no`malumli chiziqli tenglamalar $y=ax$ ko`rinishda bo`ladi. Bir necha no`malumli hollarda esa chiziqli tenglamalar bilan ish ko`riladi. Aniqlovchi va matritsa to`g`risidagi ta`limotlar paydo bo`lganidan keyin chiziqli tenglamalar nazariyasi rivojlandi. Chiziqlilik tushunchasi algebraik tenglamalardan matematikaning boshqa sohalaridagi tengliklarga ko`chiriladi. Masalan chiziqli differensial tenglama no`malum funksiya va uning hosilalari chiziqli, ya`ni 1-darajaliga kiradi.

Chiziqli tenglamalarni quyidagi ko`rinishda ifodalash mumkin: $ax+b=0$, bu yerda a - nol bo`lmagan son, b -ozod had.

Bir x o`zgaruvchili chiziqli tenglama deb $ax=b$ (bu yerda a va b haqiqiy sonlar) ko`rinishdagi tenglamaga aytiladi. Bu yerda a -o`zgaruvchi oldidagi koeffitsient, b esa ozod had deyiladi. $Ax=b$ chiziqli tenglama uchun 3 ta hol ro`y berishi mumkin:

- ✓ $a \neq 0$ bu holda tenglama ildizi $x = -\frac{b}{a}$ ga teng;
- ✓ $a=0$ va $b=0$ bu holda tenglama $0 \cdot 0 = 0$ ko`rinishga keladi va har qanday x da to`g`ri bo`ladi;
- ✓ $a=0$ va $b \neq 0$ bu holda tenglama $0 \cdot x = b$ ko`rinishga keladi va ildizga ega bo`lmaydi;

1-misol

$$\begin{cases} 5x+4y=13 & /*3 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 3x+5y=13 & /*5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 15x+12y=39 & (1) \end{cases}$$

$$\{15x+15y=65 \quad (2)$$

$$(1)-(2) \rightarrow -3y=-26$$

$$Y=26/3$$

$$5x+96/3=13$$

$$5x=-57/3$$

$$X=-57/15$$

$$\text{Javob: } (-57/15; 26/3)$$

2-misol

$$\{4x-9y=-24$$

$$\{2x-y=2 \quad /*2$$

$$\{4x-9y=-24 \quad (1)$$

$$\{4x-2y=4 \quad (2)$$

$$(1)-(2) \rightarrow -7y=-28$$

$$Y=4$$

$$4x-9=4$$

$$4x=13$$

$$X=13/4$$

$$\text{Javob: } (13/4; 4)$$

References:

1. Matematika ensiklopediyasi
2. O`zbekiston milliy ensiklopediyasi
3. Sh. A. Alimov, O.R. Xolmuhammedov, M.A.Mirzaahmedov 8-sinf ALGEBRA "O`QITUVCHI" NASHRIYOT-MATBAA IJODIY UYI TOSHKENT-2014

INSON SALOMATLIGIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNING O'RNI.

Baxtiyor Mavlonov

O'zbekiston Respublikasi Jamoat Xavfsizligi Universiteti Jismoniy tayyorgarlik va sport kafedrasi o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7678032>

Annotatsiya: Ushbu maqolada barkamol avlodni voyaga etkazish, shu asosda ijtimoiy munosabatlarni sog'lom turmush tarzining ma'naviy-ahloqiy ta'sirini ilmiy asoslash. Sog'lom turmush tarzini qaror toptirish va uning asosiy-madaniy darajasini yanada oshirish yo'llarini hamda aholini keng qatlamini jismoniy tarbiya va sportga jalb qilishni ilmiy yoritish.

Kalit so'zlar: sog'lom avlod, jamiyat, g'oya, adabtatsiya, strategiya.

Sog'lom avlod – sog'lom millat, sog'lom jamiyat va taraqqiyot garovidir. Inson uchun eng katta boylik bu sog'lik hisoblanadi. Jismi va ruhi sog'lom bo'lgan odamgina tom ma'noda o'zini baxtli his eta oladi. Tanu joni og'rib turgan kishiga dunyoning boyligini taqdim etsangizda ta'timaydi, negaki, uning uchun eng katta baxt va boylik salomatligidir. Inson sog'lom bo'lsagina sog'lom fikrlaydi, go'zal orzular qiladi va unga intiladi.

Jumladan davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoev tomonidan o'tgan yilgi Prezident saylovida "Inson qadri uchun", "Davlat – inson uchun" degan g'oyalarni ilgari surgan edi. Ularni hayotga tatbiq etish maqsadida, aholining fikr va takliflari asosida 2022-2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi ishlab chiqildi va ushbu taraqqiyot strategiyasining 5 yo'nalishi aynan jamiyatda Ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish bo'lsa, 4 yo'nalishi Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish va inson kapitalini rivojlantirish masalasi qo'yilgan. Bunda 67-68-maqсадlarida jismoniy tarbiya va sport sohasiga ham alohida to'xtalib "Jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanadigan aholi sonini 33 foizga etkazish, Olimpiya va Paralimpiya harakatini yanada rivojlantirish" bo'yicha vazifalari ko'rsatib o'tilgan.

Bugun tezlik va o'ta shiddat bilan o'zgarib borayotgan dunyoda globallashuv jarayonlarining ijobiy tomonlari bilan bir qatorda uning salbiy oqibatlarini ham afsuski hayotimizga kirib kelmoqda. Turli kasalliklar, xatarlardan hayotimizni asrash, ruhan sog'lom bo'lish uchun eng avvalo insonlar sport bilan shug'ullanishsa to'g'ri nafas olish jarayoni tiklanadi. Nafas olish inson organizmi uchun muhimdir, chuqur nafas olish esa modda almashinuvi jarayonini faol etakchisi hisoblanadi. Nafas olish oziq moddalarining etakzilishiga yordam beradi hamda vujudimizga quvvat ishlab chiqilishiga ko'maklashadi. Buning uchun "Aerobeka" mashg'ulotlari bilan shug'ullanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunday mashg'ulot turlariga suzish, tez yugurish, velosiped haydash va boshqa o'pkani faol ishlashi hamda tez-tez nafas olishga majburlovchi har qanday mashq turlari bilan doimiy shug'ullanish kerak. Ammo har qanday mashg'ulotni bajarishdan oldin avval mushaklarni qizitish kerak, bu esa mashg'ulotlardan bezib qolmaslik va mushaklar zo'riqishini olidini olgan bo'ladi. Maxsus tanlangan jismoniy mashqlardan to'g'ri foydalanish, ularni to'g'ri miqdorlash shug'ullanuvchilarning tabiiy, morfologik, funksional rivojlanishini uyg'unlashtiradi.

Bu jarayonlarni tartibga tushirish organizm funksional imkoniyatlarining to'g'ri o'sishini ta'minlaydi. Darhaqiqat, A.Avloniy bobomiz ta'kidlaganidek sog'lom bola sog'lom va ahil oilaning mevasidir. Shuningdek, inson salomatligi uchun eng muhim vosita bu badan tarbiyasi – jismoniy sog'lomlikdir. Dono xalqimiz bejizga "Sog' tanda – sog'lom aql" – deya

ta'kidlamagan. Bu ham isbot talab qilmaydigan haqiqat. Ulug' tabib, qomusiy olim Abu Ali Ibn Sino bobomiz: "O'z vaqtida me'yori bilan badantarbiya qilgan odamga dard yaqin yo'lamaydi. Badantarbiya bilan mashg'ul bo'linsa, hech qanday dori-darmonga zarurat qolmaydi, buning uchun muayyan tartibga rioya qilmoq shart. Badantarbiyani tark etgan odam aksari xarob bo'ladi, zero haraktsiz qolgan a'zolarining quvvati zaiflashadi", – deb inson salomatligi uchun badantarbiyaning qanchalik muhimligini ko'rsatib o'tgan. Sport bilan shug'ullanadigan kishilar nafaqat jismonan, balki, ma'nan sog'lom, irodasi mustahkam, sog'lom fikrlaydigan insonlar sanalishadi. Sport insonning ruhiyatini ham sog'lom qiladi, hayotning har jabhasida faol va harakatchan bo'ladi. Qolaversa, sport bilan muntazam shug'ullanadigan insonlar tartib-intizomga, tozalikka odatlanadi, serharakatligi bois ovqat hazm qilish jarayoni ham unda yaxshi kechadi. Hayot sinovlariga dosh bera oladigan, ruhan kuchli qilib tarbiyalaydi. Shunday ekan har bir kishi o'z salomatligi haqida qayg'urishi, albatta sportning qaysidir turi bilan muntazam shug'allanishi, sportni o'zining hayotiga aylantirmog'i lozim.

Ma'lumki, organizmning funktsional zaxiralariga fiziologik, biokimyoviy, sport texnikasi va ruhiy zaxiralar kiradi. Fiziologik adaptatsiya davomida funktsional tizimlarning faoliyati oshadi va shu bois fiziologik zaxiralar ham o'zgaradi.

Fiziologik adaptatsiya davomida funktsional zaxiralar qo'yidagilarga bo'linishi mumkin:

1. Jismoniy sifatlar (kuch, tezlik va chidamlilik)ni rivojlantiradigan zaxiralar;
2. Har xil quvvatdagi (maksimal, submaksimal katta va o'rtacha) ishlarda ishga tushadigan zaxiralar;
3. Ishga tortilish navbati bo'yicha funktsional zaxiralar uchta guruhga bo'linadi: a) kundalik hayot faoliyatida ishga tushadigan; b) jismoniy mashq qilish va musobaqalarda ishga tortiladigan zaxiralar; v) organizmning yashash uchun kurashida ishga tushadigan zaxiralar.

Adaptatsiyaning biologik zaxiralari hujayra, to'qima, uzv, tizim va yaxlit organizm zaxiralariga bo'linishi mumkin. Hujayra zaxiralari ish bajaradigan strukturalar soni bilan bog'liq organning kuchlanishida ular soni talab etilgan darajada ortadi. Yuqoriroq darajada tuzilgan organizmning turli organ va tizimlarining funktsional zaxiralari bajariladigan ish hajmining birligi uchun sarflanadigan quvvatning kamayishida, ish shiddati va samarasining ortishida namoyon bo'ladi.

Yaxlit organizmning adaptatsiyasi har xil murakkablikdagi harakat vazifalarining bajarilishini ta'minlaydigan yaxlit reaksiyalar ortishi va atrof muhitning ekstremal sharoitlarida organizmning adaptatsiya qilishida sodir bo'ladi.

Qisqacha qilib aytganda, organizmning adaptatsiyasi va uning zaxiralari, organ yoki funktsional sistemalar ishining tinch holatdagiga nisbatan ortish darajasidir. Sportchi organizmining funktsional zaxiralari yuqori quvvatdagi jismoniy ishlarni bajarish paytida u ekstremal (ekologik) sharoitlarga duch kelganda ancha to'liq namoyon bo'ladi. Masalan, sport mashqi bilan shug'ullanishda, musobaqada, yuqori haroratli sharoitda ishlashda, gipoksiyada va hokazo hollarda.

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak, to'g'ri ovqatlanish, shaxsiy gigiena qoidalariga va tozalikka rioya qilish, muntazam sport bilan shug'ullanish har qanday yurak qon tomir kasalliklari va shunga o'xshash bir qator surunkali kasalliklarni oldi olinadi. Bu esa fanda va tibbiyotda isbotlangan. Shu jumladan har qanday millat yoki avlodning genofondi saqlanib qolishiga olib keladi. Bugunning dolzarb muommosi ham shunda deb hisoblayman. Bu borada doimiy targ'ibot ishlarini olib borish har qanday sog'lom insonning burchi bo'lish kerak.

References:

1. Azizova R.I. “Sport va harakatli o‘yinlarni o‘qitish metodikasi” O‘quv qo‘llanma T.: 2010 yil.
2. Raximqulov K.D. “Milliy harakatli o‘yinlari” O‘quv qo‘llanma T.: 2012 y.
3. Usmonxo‘jayev T.S., Meliyev X.A. va boshqalar. “500 harakatli o‘yinlar” O‘quv qo‘llanma T.: Bekinmashoq-Plyus. 2010 y.
4. Nigmanov B.B, Xo‘jaev F, Raximqulov K.D “Sport o‘yinlari va uni o‘qitish metodikasi” o‘quv qo‘llanma Ilm-Ziyo nashriyoti Toshkent 2011 y.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi vedio seliktori yig‘ilishi.

МЕТОДИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ У УЧИТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Джанабаева Адина

докторант НГПИ им. Ажинияза
adina84@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7679488>

Аннотация: В настоящее время проблемы обновления образования находятся в центре общественной жизни, стали предметом горячих дискуссий. За последние годы в социальных и политических слоях сложилось убеждение, что именно эффективная система образования способна стать наиважнейшим фактором формирования гражданского общества в целом. Обучение и всесторонняя подготовка профессионалов нового качества возможны лишь с помощью современных образовательных технологий, основанных на новейших достижениях информационных технологий.

Ключевые слова: эффективность технологий, закрепление, связь, внедрение, накопление, компетентность, методическая компетентность, научный метод, информационная технология.

Изменения, происходящие в современной системе образования, делают необходимостью повышение квалификации и профессионализма учителя, т. е. его профессиональной компетентности. Основная цель современного образования – соответствие актуальным и перспективным потребностям личности, общества и государства, подготовка разносторонне развитой личности гражданина своей страны, способной к социальной адаптации в обществе, началу трудовой деятельности, самообразованию и самосовершенствованию. Исходя из современных требований, можно определить основные пути развития профессиональной компетентности педагога:

1. Работа в методических объединениях, творческих группах;
2. Исследовательская, экспериментальная деятельность;
3. Инновационная деятельность, освоение новых педагогических технологий;
4. Различные формы педагогической поддержки;
5. Активное участие в педагогических конкурсах, мастер-классах, форумах и фестивалях;
6. Обобщение собственного педагогического опыта;
7. Создание портфолио учителя.
8. Использование ИКТ.

Внедрение современных образовательных технологий в процесс преподавания иностранного языка доступно каждому учителю, важно, чтобы изучение материала заинтересовало бы детей, заставило их задуматься о том, что иностранный язык нужен им, если не в будущей профессии, то просто для того, чтобы чувствовать себя образованным человеком. Применение современных образовательных технологий способствует повышению мотивации, интереса к предмету, желанию изучать язык и общаться на нем.

Важно различать ИКТ-грамотность и ИКТ-компетентность учителя.

ИКТ-грамотность – знания о том, что из себя представляет персональный компьютер, программные продукты, каковы их функции и возможности, это умение «нажимать на нужные кнопки», знание о существовании компьютерных сетей (в том числе Интернет). ИКТ-компетентность – не только использование различных информационных инструментов (ИКТ-грамотность), но и эффективное применение их в педагогической деятельности. [1]

Методическая компетенция определяется, как способность обучать иностранному языку с учётом целей (практической, образовательной, воспитательной, развивающей) и условий, а также возраста, уровня грамотности и индивидуальных особенностей учащихся. Авторы трактуют методическую компетенцию как способность, исходя из следующего определения: «способности представляют собой высокий уровень развития общих и специальных знаний, умений, навыков, обеспечивающих успешное выполнение человеком различных видов деятельности» [2]

Вполне вероятно, что некоторые преподаватели могут самостоятельно создавать обучающие материалы для виртуального обучающего пространства. Но, как правило, если речь идёт о выборе виртуальной обучающей среды, об определении адекватной доли веб-присутствия в этом обучающем пространстве, которая соответствует определённой целевой группе, а также составлению содержательно адекватных онлайн-материалов, то над этими задачами работает команда специалистов. При разработке онлайн-курса преподаватель не является автономным, как при внедрении нового учебного курса в аудитории. Тем не менее, ноу-хау преподавателя и его обратная связь как эксперта в этой командной работе будет пользоваться большим спросом. Будучи посредником между студентами и группой технической поддержки, преподаватель должен быть в состоянии найти общий язык с технической поддержкой, программистами, веб-дизайнерами. К важнейшим задачам преподавателя относятся организация коммуникации и кооперации между участниками обучающего онлайн-курса и поддержка обучающихся процессов. Для этого необходим обширный опыт работы с новыми средствами массовой информации и наработанные благодаря такому опыту компетенции. Не в последнюю очередь к медиа компетентности можно отнести способность преподавателя выбрать адекватный стимул для коммуникации в группе, а также подходящее средство для достижения определённой языковой или коммуникативной цели. [3]

Для сформированных профессиональных знаний, умений и навыков в области веб-технологий у преподавателей иностранных языков и комплексного использования всех их дидактических возможностей необходим ряд условий. Преподавателю надо владеть системами навигации в веб-пространстве; обладать твёрдыми навыками поиска необходимого веб-ресурса; понимать условия скачивания веб-ресурса, необходимость скачивания и установки дополнительных приложений; уметь адаптировать веб-ресурс к конкретным образовательным целям; быть способным анализировать и оценивать педагогическую эффективность веб-ресурса.

Таким образом, «внедрение IT способствует достижению основной цели модернизации образования - повышению качества образования, повышению доступности образования, обеспечению гармоничного развития личности то есть, учеников,

ориентированность в информационном пространстве, обучится информационному и коммуникативных возможностей современных технологий и обогатится информационным культурой».

References:

- 1.Хурум, Р.Ю. Использование новых информационных технологий в обучении иностранным языкам на гуманитарных факультетах [Текст] - Майкоп: Изд-во АГУ, 2005. - С.18-23.
- 2.Беляева Т.К. Мониторинг качества организации и проведения педагогической практики по географии / Т. К. Беляева// География в школе. - 2012. - № 4. - С. 56-59.
- 3.Бемаганбетова Г.Г. К вопросу о формировании конфликтной компетентности в младшем школьном возрасте / Г. Г. Бемаганбетова// Начальная школа: плюс до и после. - 2009. - № 4. - С. 83-85.
- 4.Бершадский М. Информационная компетентность / М. Бершадский// Народное образование. - 2009. - № 4. - С. 139-1

ЃЎЗАНИНГ “АНДИЖОН-36” НАВИНИ ПАРВАРИШЛАШДА ТОМЧИЛАТИБ СУЃОРИШ УСУЛИНИ ҚЎЛЛАШ ОРҚАЛИ ЃЎЗАНИ ЎСИБ-РИВОЖЛАНИШИ ВА ПАХТА ТОЛАСИНИНГ ТЕХНОЛОГИК-ХЎЖАЛИК КЎРСАТКИЧЛАРИГА ТАЪСИРИ

Абдулхақов Ферузбек Холидинович

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти Гидротехника ва мелиоратив иншоотлари кафедраси мустақил изланувчи

abdulxaqovferuzbek@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7679500>

АННОТАЦИЯ: Мақолада ғўзани сув тежамкор томчилатиб суғориш усули ёрдамида етиштириш технологиясини ғўзани ўсиб-ривожланиши ва пахта толасининг технологик кўрсаткичлари баҳоланган. Дала ва лаборатория тажрибалари 2019-2020 йилларда Андижон вилоятининг оч-тусли бўз механик таркиби ўрта ўғир қумоқ тупроқлари шароитида ўтказилган.

Калит сўзлар: пахта, эгат, суғориш, технология, оч-тусли бўз тупроқ, суғориш меъёри, суғориш муддати ва давомийлиги, коэффицент, сув тақсимоти.

Кириш. Қишлоқ хўжалик экинлари, хусусан, ғўзадан мўл ва сифатли ҳосил олишда, сувни ўз вақти ва меъёрида етарли таъминланишига боғлиқ. Сўнги ўн йиллик дунёда иқлимни глобал исиши таъсирида экологик мувозанатнинг бузилиши натижасида сув танқислиги юзага келмоқда.

Ушбу шароитда сувнинг ҳар бир томчисидан имкон қадар самарали фойдаланиш талаб этилади. Бу талаб, айниқса, сувни энг кўп истеъмол қиладиган соҳа-қишлоқ хўжалиги учун ўта долзарбдир.

Ўзбекистон республикаси президенти Ш.М.Мирзиёевнинг ПҚ-4499 сонли “Қишлоқ хўжалигида сув тежовчи технологияларни жорий этишни рағбатлантириш механизмларини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида” тўғрисида 2019 йил 25 октябрь қарори. Ўзбекистон Республикасида “Қишлоқ хўжалигида ер ва сув ресурсларидан самарали фойдаланиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2019 йил 17 июлдаги ПҚ-5742 сонли қарори, 2022 йил 1 мартдаги ПҚ-144 сонли қарори ҳамда бошқа меъерий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда ушбу тадқиқотлари муайян даражада хизмат қилади.

Шу фармон ва қарорларни амалга оширишда дехқон фермер хўжаликлари ерларида сув ва ер ресурсларидан оқилона фойдаланиш, экинлардан юқори ҳосил етиштириш мақсадида тупроқ унумдорлигини сақлаш ва ошириб бориш, дехқончилик маданиятини янада юксалтириш учун истиқболли тупроқ орасидан суғориш усуллари ишлаб чиқиш, такомиллаштириш ҳамда кенг жорий этиш мақсадида биз 2019-2021 йилларда Андижон вилоятининг оч тусли-бўз, механик таркибига кўра ўрта-оғир қумоқ, сизот сувлари сатҳи 3,5-5,0 метр чуқурликда жойлашган тупроқлар шароитида ғўзанинг Андижон-36 навининг мақбул суғориш тартибларини таъминловчи такомиллашган сув тежамкор томчилатиб суғориш усулини илмий асослаш ҳамда ғўза навининг ўсиши, ривожланиши ва ҳосилдорлигига таъсирини ўрганиб, фермер ва сув хўжалиги ташкилотлари учун илмий-амалий тавсиялар ишлаб чиқилди.

Тажриба ўтказиш услуги. Дала тажрибаси 2019-2021 йиллар давомида Андижон вилояти Избоскан туманининг “Фахриддин замин инвест” фермер хўжалиги даласида илмий тажриба ўтказилди. Тажриба даласининг тупроғи оч тусли-бўз, механик таркибига кўра ўрта-оғир қумоқ, сизот сувлари сатҳи 3,5-5,0 метрда жойлашган.

1-жадвал. Тажриба тизими

№	Суғориш усули	Экиш схемаси	ЧДНСга нисбатан % ҳисобида	Тупроққа чуқур ишлов бериш
Андижо-36				
1	Эгатлаб суғориш (назорат)	60-10x1	70-70-60	
2	Томчилатиб суғориш	60-10x1	70-70-60	
3	Томчилатиб суғориш	60-10x1	70-70-60	Хайдовдан олдин 80 см чуқурликда юмшатиш
4	Томчилатиб суғориш	60-10x1	70-75-60	
5	Томчилатиб суғориш	60-10x1	70-75-60	Хайдовдан олдин 80 см чуқурликда юмшатиш

Тажриба вариантлари бир ярусда 4 қайтариқда жойлаштирилган. Вариант майдони эгат узунлиги 100 м, эни 4,8 м. $100 \times 4,8 \text{ м} = 480 \text{ м}^2$ Бўлакча майдони $480 \text{ м}^2 \times 5 = 2400 \text{ м}^2$ Тажриба даласини умумий майдони. $2400 \text{ м}^2 \times 4 = 9600 \text{ м}^2$ ёки 1,15 га. Ҳар бир бўлакча 8 қатордан иборат бўлиб, 4 таси ҳисобий қаторлар, ҳар икки томонидаги 2 тадан қаторлар ҳимоя қаторлари ҳисобланади. (1-жадвал)

Тажриба натижалари.

Ўзанинг униб чиқган кундан ҳисоблаб 1 июл, август, сентябр ойларида ўзанинг бўйи, симподиал шохлари, шонаси ва кўсак сонлари ҳисобга олинди. 3,6,9-симподиал шохларидан 50 дона чаноқдаги пахта олиниб, ўртача 1 дона чаноқдаги пахта оғирлиги ўрганилди. Пахта толаси технологик ташхисидан ўтказилди. Минг дона чигитни массаси, ундаги ёғ миқдори аниқланди.

Сув тежамкор томчилатиб суғориш усулида суғориш тупроқнинг ҳаво, сув, иссиқлик ва озуқа режимлари, ўзанинг ўсиб-ривожланишига ижобий таъсир этди.

Ўзанинг униб чиқиш ва бошланғич фазаларидаги ривожланиш муддати агроиқлим шароитларига қарамасдан тажриба йилларида унчалик ўзгариш бўлгани йўқ. Тажриба йилларида иқлим шароити ўзгариб турсада, сув тежамкор томчилатиб суғориш усулида суғориш ўзани ўсув-амал даврига ижобий таъсир этди. Ўзанинг бўйи мавсум бошланишида ҳамма вариантларда бир хил бўлди (2-жадвал)

Маълумотлардан кўринадикки эгат олиб суғорилган назорат вариантга нисбатан тупроқ остидан суғорилганда вариантларда чинбарглр сони ўртача 50 та ўсимликда 0,5 донага, шоналарсони 0,8 донага, ҳосил шохлари 0,8 донага ва кўсақлар сони 4,5-5 донага ортганлиги кузатилди.

Ҳар ойнинг биринчи санасида ғўзани ўсиш-ривожланишини ўрганиш мақсадида, фенологик кузатув ишлари ўтказилди. Фенологик кузатув ишлари ҳар бир вариантда 50 та ўсимликда амалга оширилди. (1-жадвал).

Маълумотлардан кўринадикки эгат олиб суғорилган назорат вариантга нисбатан томчилатиб суғорилган яъни хайдовдан олдин чуқур юмшатиш 5-вариантда чинбарглр сони ўртача 50 та ўсимликда 0,5 донага, шоналар сони 0.8 донага, ҳосил шохлари 0,8 донага ва кўсақлар сони 4,5-5,0 донага ортганлиги кузатилди.

Сув тежамкор томчилатиб суғориш технологиясида пахта толасининг сифат кўрсаткичлари. Пахта толасининг сифат кўрсаткичлари Андижон вилояти пахта саноатида таҳлил қилинди ва таҳлил натижаларига кўра, ўрганилаётган томчилатиб суғориш технологиясини ғўзанинг “Андижон-36” навини пахта толасининг сифат кўрсаткичларига таъсирини аниқланди, тадқиқот натижаларига кўра (2018 йил) энг юқори тола чиқиши томчилатиб суғорилганда 5-вариантда яъни хайдовдан олдин чуқур юмшатишганда ғўзани “Андижон-36” навида тола чиқиши 36,8% ни, тола узунлиги 33,6 ммни, 1000 дона чигит оғирлиги 135 граммни, микронейр 4,5 ни, нисбий узилиши 28,2 гс/текс ни ташкил этиб, бу кўрсаткич эгатлаб суғорилган назорат вариантыда тола чиқиши 1,3 % га, тола узунлиги 0,2 мм га, 1000 дона чигит оғирлиги 120 грамм га, микронейр 0,1 га, нисбий узилиши 1,1 гс/текс га камайгани аниқланди.

Хулоса. Юқоридагилардан келиб чиқиб қуйидагича хулоса қилиш мумкин:

- эгат олиб суғорилган назорат вариантга нисбатан сув тежамкор томчилатиб суғорилганда вариантларда чинбарглр сони ўртача 50 та ўсимликда 0.5 донага, шоналарсони 0.8 донага, ҳосил шохлари 0.8 донага ва кўсақлар сони 4.5-5 донага ортганлиги кузатилди.

- пахта толасининг сифат кўрсаткичлари Андижон вилояти пахта саноатида таҳлил қилинди ва таҳлил натижаларига кўра, ўрганилаётган сув тежамкор томчилатиб суғориш технологиясини ғўзанинг “Андижон-36” навини пахта толасининг сифат кўрсаткичларига таъсирини аниқланди, тадқиқот натижаларига кўра (2020 йил) энг юқори тола чиқиши сув тежамкор томчилатиб яни хайдовдан олдин чуқур юмшатиш вариантыда 70-75-60 ЧДНС га нисбатан % суғорилганда экиш схемаси (60x10x1) бўлган ғўзани

References:

1. Ахмедов А. “Сув тежаш технологиялари” // Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги журнали, 2008 йил 8-сон. - б. 37.
2. Безбородов Г.А. ва бошқалар–Ғўзани суғоришнинг сувтежовчи технологиялари ва маъдан ўғитлар билан озиқлантиришнинг самарали усуллари”- // ПСУЕАИТИ “Дала экинлари селекцияси, уруғчилиги ва агротехнологияларининг долзарб йўналишлари”

мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами, 2016 йил. II-қисм. - б. 111-115.

3. Исашев, А., & Мамаджанова, Н. (2018). Тажриба даласининг сувистеъмоли. Agroilm.-Тошкент, (4), 54.

https://scholar.google.com/scholar?cluster=12468061164093245399&hl=ru&as_sdt=2005&scioldt=0,5

4. Allen, R. G. et al., A recommendation on standardized surface resistance for hourly calculation of reference ET₀ by the FAO 56 Penman-Monteith method. Agric. Water Manage., 2006, 81. - p. 1-22.

5. Сурин, В. А., Сабитов, А. У., & Зухриддинов, С. С. (1995). Техника самотечного полива на террасированных склонах. Мелиорация и водное хозяйство, (4), 24-26.

https://scholar.google.com/scholar?cluster=145388531084886305&hl=ru&as_sdt=2005&scioldt=0,5&authuser=2

6. Anvarjon, I., Kholidinovich, A. F., Alijanovna, K. O., & Anvarjonovich, S. I. (2021). The Effect of Drip Irrigation on the Growth and Development of Cotton and Technological and Economic Performance of Cotton Fiber. Design Engineering, 6907-6915.

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=ty5e3cwAAAAJ&authuser=2&citation_for_view=ty5e3cwAAAAJ:zYLM7Y9cAGgC

7. Абдулхақов, Ф. Х., Хусанов, Д. Д., Саттиев, Ю. Ш., & Закиров, Р. В. Ў. (2020). EFFECTS OF HUMIN PREPARATION FROM PEAT IN GROWING GHAZANI WITH IRRIGATION WATER. Актуальные научные исследования в современном мире, (2-2), 65-71.

8. <https://elibrary.ru/item.asp?id=42781153>

9. Ферузбек Холдинович Абдулхақов, Саидахроп Анваржанович Исашов, & Пўлатжон Иномжон Ўғли Турсунов (2022). СУВТЕЖАМКОР ТОМЧИЛАТИБ СУҒОРИШ УСУЛИНИНГ ҒЎЗАНИ ЎСИБ-РИВОЖЛАНИШИ ВА ПАХТА ТОЛАСИНИНГ ТЕХНОЛОГИКХЎЖАЛИК КЎРСАТКИЧЛАРИГА ТАЪСИРИ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 1061-1066.

10. <https://cyberleninka.ru/article/n/suvtezhankor-tomchilatib-su-orish-usulining-zani-sib-rivozhlanishi-va-pahta-tolasining-tehnologikh-zhalik-k-rsatkichlariga-tasiri>

11. Исашов А., Исашов С А., & Абдулхақов Ф.Х. (2021). Сувтежамкор тупроқ орасидан суғориш усулининг ғўзани ўсиб-ривожланиши ва пахта толасининг технологик-хўжалик кўрсаткичларига таъсири. Инновацион технологиялар , (4 (44)), 73-76.

12. <https://cyberleninka.ru/article/n/suvtezhankor-tupro-orasidan-su-orish-usulining-zani-sib-rivozhlanishi-va-pahta-tolasining-tehnologik-h-zhalik-k-rsatkichlariga>

13. Исашов, А., Аманов, Б. Т., Обидов, И. А., & Сидиков, Б. С. (2015). ПРИМЕНЕНИЕ ВНУТРИПОЧВЕННОГО ОРОШЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЫ. Российский электронный научный журнал.-2015, 1, 175-179.

14. https://journal.bsau.ru/archive/renj_1_2015.pdf#page=175

TABLE OF CONTENTS | СОДЕРЖАНИЕ

SECTION 1. ARTICLES FROM CENTRAL ASIA

1.	UPBRINGING OF PERFECT HUMAN IN THE WORKS OF A.NAVOI Osmanov Mustafot Tashtanovich	5
2.	ИҚТИСОДИЁТДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ Усмонова Мавлудахон Сойибжон қизи, Каримов Отабек Рахимович, Маматов Шохрухбек Муҳаммаджон ўгли	9
3.	БЎЛАЖАК ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ ТАШКИЛОТЧИЛИК КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ХУСУСИЯТЛАРИ Одилов Отабек Норбоевич	12
4.	UZUMDAN SHAROB TAYYORLASH TEXNOLOGIYASI To`laboyeva Orzigul Bahrom qizi, To`rayeva Zuxra Muxtor qizi	15
5.	СОСТОЯНИЕ МИКРОБИОЦЕНОЗА КИШЕЧНИКА У ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ХАРАКТЕРА ВСКАРМЛИВАНИЯ С.А.Кенжаева, Н.Ф.Нурматова	18
6.	PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDA INNOVATSIYALAR Orziqulova Gavharxon Sul-tonmurod qizi, Balbekova Dilnoza Murtaza qizi	20
7.	ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИШКИ ИСЛЕР УЙЫМЛАРЫНЫҢ КЕҢЕС ДӘЎИРИНДЕГИ РОЛИ Кеңесбаев О.Ж.	22
8.	АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ О‘ЗБЕКИСТОНДА РИВОЖЛАНИШИ. То‘учийева Асилабону	24
9.	NORMUROD NORQOBILOVNING IJODIGA BIR NAZAR Ahmedova Sarvinov	27
10.	HYPERBOLE AS A TOOL INDEPENDENT OF THE SPEAKER'S INTENTION Rahmatullayeva Mukhlisa	31
11.	NUTQIY KOMPETENSIYANI MATN TURLARI ORQALI RIVOJLANTIRISHDA GRAMMATIK BILIMLARINING O‘RNI Nuriddinova O‘lmasoy Vapayevna	33
12.	ПРИМЕНЕНИЕ ДИДАКТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ В ПРЕПОДАВАНИИ УРОКА РУССКОГО ЯЗЫКА Эралиева Муштарийхан	36
13.	ZULMATDA PORLAGAN YULDUZ Murodova Nigina Shuxrat qizi, Alliboyeva Dilrabo Dilshod qizi,	38

	Xakimov G'ayrat Tojiboyevich	
14.	EXPERIMENTAL STUDY OF THE EFFICIENCY OF THE METHOD OF DEVELOPING THE PHYSICAL QUALITIES OF PRESCHOOL CHILDREN Soliev Ilhomjon Sobirjonovich, Khujamberdiyeva Khurshida	41
15.	XALQ OG'ZAKI IJODINING BOSHLANG'ICH SINFLARDAGI TARBIYAVIY AHAMIYATI. N.Olimova	49
16.	ПРИМЕНЕНИЕ СТРАХОВАНИЯ В СФЕРЕ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН Абдураззокова Зарнигор	52
17.	SHIZIQLI TENGLAMALAR SISTEMASI Jo`raboyeva Moxinur Azamjon qizi, Muhammadqodirova Shodiya No`monjon qizi	54
18.	INSON SALOMATLIGIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNING O'RNI. Baxtiyor Mavlonov	56
19.	МЕТОДИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ У УЧИТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ Джанабаева Адина	59
20.	ЁЎЗАНИНГ “АНДИЖОН-36” НАВИНИ ПАРВАРИШЛАШДА ТОМЧИЛАТИБ СУЎОРИШ УСУЛИНИ ҚЎЛЛАШ ОРҚАЛИ ЁЎЗАНИ ЎСИБ-РИВОЖЛАНИШИ ВА ПАХТА ТОЛАСИНИНГ ТЕХНОЛОГИК-ХЎЖАЛИК КЎРСАТКИЧЛАРИГА ТАЪСИРИ Абдулхақов Ферузбек Холидинович	62